

“Du studerar och så kommer du in i arbetslivet.”
*– en kvalitativ intervjustudie om evidensbaserad praktik inom
socialvården i Finland*

JONNA ILLANVUORI

Handledare Mikael Nygård

Pro gradu-avhandling i socialpolitik

Fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier

Utbildningslinjen för socialvetenskaper

Åbo Akademi

2022

ÅBO AKADEMI – FAKULTETEN FÖR PEDAGOGIK OCH VÄLFÄRDSSTUDIER

Abstrakt för avhandling pro gradu

Ämne: Socialpolitik	
Författare: Jonna Katarina Illanvuori	
Arbetets titel: ” Du studerar och så kommer du in i arbetslivet.” – en kvalitativ intervjustudie om evidensbaserad praktik inom socialvården i Finland	
Handledare: Mikael Nygård	
Antal Sidor: 62	År: 2022
<p>Syftet med avhandlingen är att utforska hur finländska socialarbetare upplever evidensbaserad praktik, EBP i socialvården. Med EBP syftar man till att nyttja bästa vetenskapliga kunskap i klientarbetet, och för att utveckla den vetenskapliga kunskapen vill man ta tillvara på erfarenhetskunskap från arbetsfältet.</p> <p>Universiteten är enligt vissa den enda kraften som i Finland pratar om och utvecklar EBP i socialt arbete. Huruvida finländska socialarbetare själva upplever sig ha goda förutsättningar att tillämpa EBP i sitt dagliga arbete är ett tidigare utforskat område.</p> <p>Frågeställningarna som utgör grunden för avhandlingen är följande:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Är evidensbaserad praktik bekant som begrepp och arbetssätt hos socialarbetare på fältet? 2. Hur anser man att EBP beaktas generellt? 3. Har socialarbetare själva använt sig av EBP som arbetssätt, och hur? 4. Ifall EBP inte är bekant, vad beror det på? <p>Den empiriska undersökningen utfördes genom semistrukturerade intervjuer med socialarbetare som arbetar i Österbottens välfärdsområde. Socialarbetarna som deltog hade tagit sin socialarbetarexamen under de senaste sex åren. Materialet som samlades genom intervjuerna analyserades slutligen genom kvalitativ innehållsanalys.</p> <p>Den teoretiska referensram som användes som tolkningsram för analysen innehåller två huvudsakliga delar: översikt av 1) socialt arbete i förändring och 2) EBP:s bakgrund. I avsnittet om det sociala arbetets förändringar tas följande saker upp mer ingående: professionalisering och akademisering av socialt arbete samt socialarbetarens roll i välfärdsorganisationen. Avsnittet om EBP redogör för tillgänglig litteratur och tidigare forskning om EBP:s utveckling och implementering i främst Finland, med Sverige som exemplifierande jämförelseland.</p> <p>Forskningsresultatet stärkte tidigare (i Sverige) utförd empirisk forskning inom ämnet. Socialarbetare är omedvetna om verksamhetens eventuella EBP-mål, och man kan inte direkt påstå sig arbeta EBP-medvetet. En viss konflikt mellan praktiska och teoretiska kunskapskällor framstod påverka hur man förhåller sig till EBP; något som i tidigare forskning tagits upp som en betydande utmaning för eventuell implementering av EBP.</p>	
Nyckelord: Socialt arbete, EBP, socialpolitik, kunskapskällor, gräsrotsbyråkrati	

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	<i>Avhandlingens syfte och frågeställningar .....</i>	<i>2</i>
1.2	<i>Disposition.....</i>	<i>3</i>
2	Teoretisk referensram	4
1.3	<i>Socialt arbete i förändring .....</i>	<i>4</i>
1.4	<i>Professionalisering och akademisering av det sociala arbetet .....</i>	<i>5</i>
1.4.1	<i>Kunskapskällor i socialt arbete .....</i>	<i>8</i>
1.5	<i>Utvärdering av socialt arbete: fallet New Public Management.....</i>	<i>11</i>
1.6	<i>Socialarbetarens roll i välfärdsorganisationen.....</i>	<i>13</i>
1.6.1	<i>Finländska välfärdsorganisationens utveckling.....</i>	<i>14</i>
1.6.2	<i>Gräsrotsbyråkraten .....</i>	<i>16</i>
1.7	<i>Evidensbaserad praktik.....</i>	<i>18</i>
1.7.1	<i>EBP och andra idéer .....</i>	<i>20</i>
1.7.2	<i>Evidensbasering i socialvårdslagstiftningen.....</i>	<i>21</i>
1.7.3	<i>Implementering av EBP i Sverige och Finland .....</i>	<i>22</i>
1.7.4	<i>Kritik mot EBP .....</i>	<i>25</i>
1.8	<i>Empiriska studier om EBP .....</i>	<i>27</i>
1.8.1	<i>Forskningsbehov .....</i>	<i>28</i>
2	Beskrivning av forskningsprocessen	30
2.1	<i>Syfte och frågeställningar.....</i>	<i>30</i>
2.2	<i>Metodval .....</i>	<i>30</i>
2.2.1	<i>Insamling av data.....</i>	<i>31</i>
2.2.2	<i>Urval .....</i>	<i>33</i>
2.2.3	<i>Analys .....</i>	<i>34</i>
2.3	<i>Forskningsetiska reflektioner .....</i>	<i>36</i>
3	Socialarbetares upplevelser av EBP – Resultat	38
3.1	<i>Hinder och främjande faktorer.....</i>	<i>38</i>
3.1.1	<i>Utbildningen .....</i>	<i>39</i>
3.1.2	<i>Organisation & Ledning.....</i>	<i>42</i>
3.1.3	<i>Projekt.....</i>	<i>44</i>
3.1.4	<i>Socialarbetare själva .....</i>	<i>45</i>

4	Avslutande diskussion	52
4.1	Är EBP bekant som begrepp och arbetssätt hos socialarbetare på fältet?.....	52
4.2	Hur anser man att EBP beaktas generellt?.....	53
4.3	Har socialarbetare själva använt sig av EBP som arbetssätt, och hur?.....	54
4.3.1	Ifall inte, vad beror det på?.....	55
4.4	Förslag på vidare forskning	56
5	Källförteckning	57
6	Bilagor	61
6.1	Följebrev	61
6.2	Intervjuguide.....	62

1 Inledning

Socialt arbete har existerat som en praktisk yrkesverksamhet långt innan det tillkännagivits som ett akademiskt ämne. Socialt arbete är både en forskningsdisciplin (det som beskrivs som *teori*) och en organiserad hjälpverksamhet (d.v.s. *praktik*). Inom disciplinen finns en konflikt mellan teorin och praktiken. Konflikten orsakas av en bristfällig samordning mellan dem, vilket gör att kunskapen från forskningen inte överförs till handling i praktiken och vice versa. Forskningen grundar sig inte på praktikers behov, utan utgår från disciplinens inomvetenskapliga behov av ny kunskap. Kunskapen som utvinns genom forskning kan därigenom inte omsättas till handling, eftersom den inte utgår från praktikers egna behov av ny kunskap och således inte heller väcker intresse. Erfarenheter från fältet nyttjas heller inte i forskningen. (Michailakis & Schirmer, 2014). För att bemöta denna konflikt och åstadkomma en allmännyttig integration av teori och praktik har olika paradig och idéer uppstått. Ett av dessa paradig är evidensbaserad praktik, EBP. Genom praktikinära forskning, vilket eftersträvas med EBP, avser man minska distansen mellan de två så kallade *kunskapsformerna* praktik och teori (Michailakis & Schirmer, 2014). EBP syftar till att förbättra utfallet av insatser inom praktiken, för att de begränsade resurserna ska nyttjas effektivt och kvalitativt, och samtidigt skapa ständig återkoppling mellan praktiken och teorin för att främja forskningens brukbarhet.

EBP representeras av en grundtanke om att kunskap om fenomen och hur olika interventioner påverkar utfallet tas tillvara av praktiserande socialarbetare för att tillämpas i forskning. Den tillvaratagna informationen (d.v.s. återkopplingen) som kommer från fältet stöder forskningen, vilken i sin tur stöder praktiker på fältet. Genom forskningen strävar man efter att utveckla evidenssäkrade metoder och tillvägagångssätt, för att bemöta de sociala problem man möter inom socialvården. EBP innebär således ett kretslopp mellan teori, forskning och yrkesutövare, i ständig växelverkan med varandra. (Bergmark & Lundström, 2006).

Det finns forskning som berättar vad EBP är, och det finns forskning (t.ex. Paasio, 2014; Korteniemi & Borg, 2008) som pekar på att man i Finland gjort väldigt lite arbete för att införa EBP på strukturell nivå i det sociala arbetet. Forskningen som

tidigare gjorts inom området vittnar om många samtidiga utmaningar som hejdar en implementering av EBP. En del utmaningar är av ständig eller långvarig karaktär, medan andra är mer nya och bundna till moderna omständigheter. Något som i litteraturen och den tidigare forskningen framgått är att attityder, inställningar och kulturer har stor betydelse för huruvida implementeringen av EBP kan ske eller inte. (Paasio, 2014; Korteniemi & Borg, 2008; Bergmark, 2007; Bergmark & Lundström, 2006; Morén, Perlinski & Blom, 2004). Inom den finländska socialvården har EBP mött mer motstånd än evidensbaserad praktik gjort inom andra verksamheter, något som även bekräftas vara fallet i övriga länder (Bergmark, 2007).

1.1 Avhandlingens syfte och frågeställningar

Socialarbetarens utbildning, yrkesidentitet och kunskapssyn har över tid förändrats. Socialarbetet har under de senaste decennierna validerats som en egen expertis, när man tidigare ansett socialarbetet vara en praktisk och samhällsnyttig arbetsuppgift. Den globala efterfrågan på kvalitetsgranskning och formell standard inom socialt arbete har i samspel med en intern önskan om en professionalisering av socialarbetaryrket lett till en ökad akademisering av socialarbetet (Johansson & Andersson, 2002). Som en del av denna akademisering har utbildningskravet för anställda som arbetar som socialarbetare skärpts och gjorts mer enhetligt. Den legitimerade rätten att arbeta som socialarbetare i Finland fås genom en utförd magisterexamen från universitet, med utförda huvudämnesstudier i socialt arbete. Universiteten i Finland är ansvariga för den teoretiska grunden det sociala arbetet förväntas luta mot. I Finland har universiteten en märkbart stor roll i att höja graden av evidenssäkring i socialarbetarens verksamhet. Ändå antyder forskningen att EBP inte tillämpas inom finländsk socialvård. (Lähteinen m.fl. 2017).

Det finns ingen tidigare forskning som kvalitativt utforskar hur EBP implementeras inom socialvården i Finland. Genom en empirisk, kvalitativ undersökning önskar jag fylla denna lucka. Syftet med undersökningen är att ta reda på hur finländska socialarbetare upplever evidensbaserade metoder, EBP och implementeringen av EBP inom det finländska socialarbetet. För att få en uppfattning om vad socialarbetare på fältet har för upplevelse gällande detta, måste jag ställa flera frågor.

Frågeställningarna är:

-Är EBP bekant som begrepp och arbetssätt hos socialarbetare på fältet?

-Hur anser man att EBP beaktas generellt?

-Har socialarbetare själva använt sig av EBP som arbetssätt, och hur?

-Ifall EBP inte är bekant, vad beror det på?

1.2 Disposition

Avhandlingens disposition är uppbyggd enligt följande: Den teoretiska referensramen till denna undersökning beskrivs i kapitel tre, och består av två huvudsakliga delar. Den första delen beskriver socialarbetets förändringar. Efter den följer ett avsnitt om EBP, dess bakgrund och implementeringen av EBP inom socialvården. Tidigare utförd empirisk forskning inom ämnet presenteras, liksom en beskrivning av den forskningslucka denna avhandling syftar fylla.

Undersökningens genomförande beskrivs i kapitel fyra. Resultatet av intervjuundersökningen och den kvalitativa innehållsanalysen presenteras i kapitel fem, och avslutningsvis diskuteras avhandlingens innehåll och undersökningens resultat i kapitel sex.

2 Teoretisk referensram

I detta kapitel följer en beskrivning av avhandlingens referensram. Först beskrivs socialvårdens utmaningar och allmänna särdrag, följt av socialarbetaryrkets akademisering, samt socialarbetets positionering mellan praktik och teori. En presentation av EBP, tidigare forskning och litteratur om EBP presenteras därefter.

1.3 Socialt arbete i förändring

Socialt arbete verkar i en ständigt föränderlig värld där nya sociala risker och problem fortlöpande uppstår. Kärnan i det sociala arbetet kan betraktas som ständigt flexibel anpassning till nuet och omgivningen. Socialt arbete erkänns globalt som en profession i nära relation till historia och den samhällliga situationen. Det sociala arbetets verksamhetsram varierar mellan olika länder, till följd av varierande lagstiftning och samhällsstruktur. Detta oaktat finns det universella målsättningar för socialt arbete, oavsett var det utövas eller betraktas. (Lähteinen, Raitakari, Hänninen, Kaittä, Kekoni, Krok & Skaffari, 2017; Pohjola, 2003 & Meeuwisse m.fl., 2006). Till dessa hör främst en strävan mot att möjliggöra samhälllig förändring: genom att öka samhörighet bland medborgare och förebygga samhällliga sociala risker. Vidare kan det konstateras att socialt arbete präglas av det förändringsbehov som samhällliga utvecklingar medför. Förändringsbehovet ställer även nya krav på socialarbetares kompetens. (Lähteinen m.fl., 2017; Pohjola 2003).

Det sociala arbetet, som är en viktig del av den offentliga servicen, påverkas av många samtidiga utvecklingar. Dessa utvecklingar har enligt Lähteinen m.fl. (2017) de senaste åren varit omfattande. En åldrande befolkning, globalisering, digitalisering, stora flyktingströmmar och till dem hörande nya riskgrupper nämns som några stora utvecklingar som åstadkommer en utmaning för och förändring av det sociala arbetet. Dessa har en inverkan på den offentliga sektorns ekonomi och således fördelning av resurserna i verksamheten. Inom socialarbetet ser man även effekter av samhällliga utvecklingar genom förändrad efterfrågan av service. Inom Finland sker även stora

förändringar av lagstiftningen som nationellt präglar socialarbetets utveckling (Lähteinen m.fl., 2017).

Den offentliga sektorn är i allmänhet känslig för samhällliga förändringar, och åtstramningar är en vanligt förekommande metod för att bemöta dessa. Åtstramning innebär metoder för att dämpa kostnader, vilka påverkar tillgänglighet till, omfattning av och kvaliteten på service. Det offentliga serviceutbudet är objekt för ständig omvärdering och -formulering. Lagstiftningen och andra styrdokument ställer samtidigt höga krav på socialvården, utan beaktande av de förändringar som utmanar offentliga sektorns ekonomi. Åtstramning av offentliga medel i samband med höga krav på jämlik och omfattande socialservice orsakar en stor press på utövare av socialt arbete (Lähteinen m.fl., 2017).

Den finländska socialvården står även inför en av de största organisatoriska förändringarna i modern tid. Socialvården ska år 2023 flyttas från kommuner till välfärdsområden samt Helsingfors stad, i och med den finländska social- och hälsovårdsreformen (Folkpensionsanstalten, 2021). Förändringar i styrningen inom den offentliga sektorn har skett i särskilt omfattande skala sedan 1980-talet, och kraven på effektivisering samt kvalitetsmedvetenhet har ökat (Liljegren & Parding, 2010). Ständiga åtstramningar och höjda krav på goda resultat inom offentlig verksamhet har resulterat i flertalet nya "idéer" om hur den offentliga servicen ska ordnas.

1.4 Professionalisering och akademisering av det sociala arbetet

Som egen vetenskap är socialt arbete relativt ung. Det sociala arbetet anses som resultat delvis av professionalisering av socialarbetaryrket och reformering av den offentliga verksamheten ha erkänts som en självständig vetenskap år 1999. Disciplinen har utvecklats från att vara en praktisk verksamhet till att bestå av en bred teoretisk bas (Pohjola 2003, 145–152), vilket innebär en utvecklad akademisering av disciplinen. Till den teoretiska basen inom disciplinen angränsar fler andra vetenskaper, vilka är mer renodlat teoretiska. Det sociala arbetet anses numera vara ett mångfacetterat

kvalificerat akademiskt yrke. Den globala definition som mest allmängiltigt beskriver socialt arbete har av International Federation of Social Workers (IFSW, u.å.) fastställts i ett led av en professionalisering av det sociala arbetet som sker globalt. Definitionen, som innehåller för denna avhandling viktiga nyckelord som akademi, teori och kunskap, lyder:

”Socialt arbete är ett praktikbaserat yrke och en akademisk disciplin som främjar social förändring och utveckling, social sammanhållning och bemyndigande och befrielse för människor. Principerna för social rättvisa, mänskliga rättigheter, kollektivt ansvar och respekt för mångfald är centrala för socialt arbete. Underbyggd av teorier om socialt arbete, samhällsvetenskap, humaniora och inhemsk kunskap, engagerar socialt arbete människor och strukturer för att hantera livsutmaningar och förbättra välbefinnandet. Ovanstående definition kan förstärkas på nationell och / eller regional nivå. ” (IFSW, u.å.).

Socialarbetarutbildningen är inom den sociala branschen allena på universitetsnivå. För att praktisera som socialarbetare krävs idag en högre högskoleexamen från universitet. Utbildningsnivån befäster ett krav på omfattande teoretisk grund för det praktiska utförandet inom det sociala området. Således är socialarbetarens roll som utvecklare av socialvården och socialskyddet starkare och mer central än tidigare. (Lähteinen, m.fl., 2017). Ett behov av att förstå och mäta det sociala arbetet har, enligt Meeuwisse och Swärd (2006) växt fram genom denna professionalisering av det sociala arbetet.

Den omtalade professionaliseringen har under 1900-talets senare del lett till utvecklandet av en egen vetenskap, i Sverige under 1970-talet. I Finland erkändes socialt arbete som en egen vetenskap först år 1999 (Pohjola, 2003). I och med att socialt arbete blev en egen vetenskap krävdes en djupare förståelse av människans sociala relationer. För att förstå sociala fenomen och göra dessa mätbara, med syfte att utveckla vetenskapen, krävdes en djupare förståelse genom instrumentella metoder. För att generera allmänt godtagbara fakta skapades en allmänt godkänd teoretisk bas

för det praktiska sociala arbetet, vilket ledde till en akademisering av det sociala arbetet, och stärkte dess position som en egen vetenskap. (Meeuwisse & Swärd, 2006).

Professionaliseringen har påverkat det sociala arbetet i Norden. Johansson och Andersson (2002) beskriver den sociala omsorgens akademisering som en effekt utifrån efterfrågan av två olika krafter. Den ena kraften består av interna krafter, d.v.s. arbetstagare inom socialvården som själva vill lyfta sin status genom förankring i teori och stärkt profession genom höga krav på utbildningen, samt forskare inom ämnet som velat öka graden av specialisering hos yrkesutövare. Den andra kraften är den allmänna efterfrågan på kvalitetsgranskning och formell standard på kunskap i vissa yrken, som kommer utifrån, dels som influens från andra marknader. Socialt arbete utförs med viss grad av makt inom offentlig verksamhet, och i allmänhetens intresse ligger ett krav på högklassighet och ”valuta för pengarna”. (Johansson & Andersson, 2002).

Som ett led av akademiseringen av den sociala omsorgen har utbildningsnivån höjts inom den sociala branschen, och allt fler av de som arbetar i direkt klientkontakt förväntas vara utbildade på högskolenivå. Akademisering av den sociala omsorgen innebär att inläringen dels flyttats från fältet till formella utrymmen som läroanstalter. Praktiskt lagda ”lärlingsuppdrag” blir alltmer ovanligt överlag, särskilt inom den offentliga sektorn. Man förväntas ha en teoretisk förankring innan man får tillgång till den praktiska färdigheten, och arbetsplatsens hierarkiska natur har således också utmanats. (Johansson & Andersson, 2002). Idealet om akademisering och professionalisering av yrket har till viss del ställt erfarenhetskunskap emot formell kunskap (Johansson & Andersson, 2002, s.30–32).

Den teoretiska grunden i det sociala arbetet är, som resultat av professionaliseringen av yrket, väl betonad. Teoretisk förståelse och nyfikenhet för människan i relation till samhället är central inom universitetsutbildningen (Lähteinen m.fl., 2017). Genom utbildningen ges blivande socialarbetare en bred teoretisk grund. Socialarbetarstuderande lär sig yrkesterminologi som beskriver exempelvis olika familjedynamiker och förklaringsmodeller för individers och gruppers

marginalisering. Studerande utbildas att på en bred vetenskaplig grund agera inom socialvården, med ständigt forskande öga och nyfikenhet för ständigt skeende utveckling. Dock krävs det utöver den teoretiska grunden även andra färdigheter av socialarbetare. Den enskilde arbetaren står inför ett högt krav på personlig kompetens som bygger på många övriga färdigheter än enbart de akademiska. Dessa kunskapskällor är såväl praktiska som teoretiska till sin natur. Inom disciplinen finns det en konflikt mellan de teoretiska och praktiska kunskapskällorna (Micailakis & Schirmer, 2014). Konflikten innebär att kunskapen från forskningen inte överförs till handling i praktiken, liksom forskningen inte utgår från praktikers kunskapsbehov. Erfarenheter från fältet nyttjas inte i forskningen, och forskningen väcker inte tillräckligt intresse hos praktiker på fältet för att bli implementerat i praktiken. (Michailakis & Schirmer, 2014). Distinktionen mellan teoretiska och praktiska kunskapskällor framstår även betydande i studier om vad socialarbetare själva har för kunskapssyn i relation till sin profession (Bergmark & Lundström, 2000).

Till socialarbetarutbildningens huvudsakliga uppgifter hör att producera kunnande inom såväl det praktiska arbetet som inom forskningen. Utvecklandet av det sociala arbetet och säkrandet av dess status och kvalitet hör till universitetets främsta verksamhetsmål. Växelverkan mellan forskningen och praktiken betonas alltså i socialarbetarutbildningens uppgiftsbeskrivning. (Murto m.fl., 2004; Lähteinen m.fl., 2017). Murto m.fl. (2004) beskriver hur utbildningens fokus ligger på det sociala arbetets historia, de yrkesetiska och -teoretiska grundpelarna i samspel med de färdigheter som i praktiken behövs: *”Sosiaalityön koulutus perustuu akateemisen koulutuksen ja tutkimuksen yhdistämisen traditiolle.”* (Murto m.fl., 2004, s. 33).

1.4.1 Kunskapskällor i socialt arbete

Socialarbetare står inför höga krav på teoretisk, praktisk och mångsidig kompetens. Kompetensen består av flera olika kunskapskällor. De olika kunskapskällorna kan klassificeras som teoretiska eller praktiska. Det finns en konflikt mellan de praktiska och teoretiska kunskapskällorna. Konflikten består av att värdering av dem sker i förhållande till varandra, samt att de inte integreras med varandra i den utsträckning

de borde. Olika betoning på diverse kunskapskällor görs av olika krafter inom det sociala arbetet. För en del är den förvärvade yrkeserfarenheten en primär kunskapskälla, medan det teoretiska kunnandet för andra är centralt för arbetet. Betoningen ligger i socialarbetarutbildningen på de teoretiska kunskaperna, medan arbetslivet förutsätter praktiska färdigheter. (Bergmark & Lundström, 2000; Hammare, 2013, Michailakis & Schirmer, 2014 & Lundström, 2000).

Den teoretiska kunskapen tar avstamp i forskningen och kan även betraktas som det formella kunnandet som förvärvas genom utbildning och fortbildning. För det sociala arbetet beaktas teoretisk utbildning vara den huvudsakliga grundläggande kunskapskällan. I kombination med praktisk yrkeserfarenhet uppnås den kunskapshelhet som ger individen förutsättningar att utföra socialarbete. Den teoretiska kunskapskällan riskerar ändå, av socialarbetare själva, att hamna på andra plats i relation till praktiskt förvärvad kunskap (Bergmark & Lundström, 2000). Teoretisk kunskap uppfattas av socialarbetare till viss del inverka negativt på det genuina mötet mellan socialarbetaren och klienten, där sociala färdigheter är essentiella. Teoretisk kunskap ställs ofta i direkt jämförelse med *praktisk kunskap*. Detta kan enligt Bergmark & Lundström (2000) till viss del handla om en kamp mellan äldre, mer erfarna socialarbetare och nyutexaminerade socialarbetare som uppstått i samband med yrkets professionalisering. Socialarbetares generella upplevelse av hur väl den teoretiska utbildningen erbjuder verktyg för det praktiska arbetet är i många fall negativ och den teoretiska utbildningen kan för den enskilde vara svår att tillämpa i arbetet på ett praktiskt plan. (Bergmark & Lundström, 2000).

En socialarbetares *erfarenhetskunskap* förvärvas genom åren i arbetslivet. Erfarenhetskunskap är en praktisk kunskapskälla. Den praktiska kunskapen värderas högt av anställda inom socialvården (Bergmark & Lundström, 2000). Praktisk erfarenhet ger förutsättningar för socialarbetaren att dra nytta av tidigare erfarenheter, och bygga på med mer erfarenheter vartefter. Erfarenhetskunskapen har traditionellt lyfts fram som en betydande kunskapskälla för det sociala arbetet, och uppfattas även ofta av arbetaren själv som den viktigaste kunskapen. (Hammare, 2013).

Som en del av erfarenhetskunskap räknas en tyst dimension av allt kunnande, den *tysta kunskapen*. Tyst kunskap innebär en understödjande medvetenhet i handlandet, intuition för arbetet man utför. Begreppet tyst kunskap syftar till att beskriva hur arbetaren spontant agerar utan att i ord kunna förklara vilka erfarenheter som låg till grunder för agerandet, som ett agerande som kom utifrån benmärgen. Generellt värderar socialarbetare på arbetsfältet personlig och praktisk kompetens högt. Den tysta kunskapen fås genom egen erfarenhet samt erfarenhetsberättelser som delats mellan arbetskompisar. Erfarenhetsberättelser framhävs av socialarbetare själva som väsentliga kompetenshöjande faktorer. (Bergmark & Lundström, 2000; Hammare, 2013; Liljegren & Parding, 2010). Tyst kunskap framhålls som en värdefull kompetens hos socialarbetare och är direkt anknuten till praktisk kunskap eftersom den bygger på erfarenheter i arbetslivet. Det finns dock ingen garanti för att den tysta kunskapen är etiskt korrekt baserad på godtagbara föreställningar. Individens egna referensramar sätter sin prägel på dennes tysta kompetens. Således har tyst kunskap inte i sig positivt värde. Men, den är återkommande lyft som en essentiell kunskapskälla av socialarbetare själva, och eftertraktas som egenskap i nyrekrytering av socialarbetare. (Bergmark & Lundström, 2000; Hammare, 2013).

Liljegren och Parding (2010) belyser den tysta kunskapens betydelse för det sociala arbetet. Det är genom den högre utbildningen den teoretiska kunskapen förvärvas, som genom socialisering i arbetet befästs som praktisk erfarenhet. Det formella lärandet i utbildningen ger enbart förutsättningar för individen att tillgodogöra sig den praktiska kunskapsinhämtningen. Det icke-formella lärandet går inte att mäta och sker mycket med hjälp av kollegor. Den tysta kunskapen är vad som tillgodogörs genom den icke-formella inläringen. Den är inte dokumenterbar och är svår att explicitgöra. För den enskilde skapar den tysta kunskapen förutsättningar för att arbeta enligt intuition baserad på erfarenheter samlade från formell och informell inläring. (Liljegren & Parding, 2010).

1.5 Utvärdering av socialt arbete: fallet New Public Management

Utvärdering och bedömning av den offentliga verksamheten är en del av en moderniseringsprocess, d.v.s. en del av rationalisering av det västerländska samhället, och hänger ihop med utveckling som skett globalt och över flera marknader. Processen har skett till följd av trendande attityder, som ett led av en institutionell utveckling som gensvar på omvärldens förändrade omständigheter. Fokuseringen på reformering av den offentliga verksamheten har starkt kommit att påverkas av det koncept eller den idé som kallas New public management (NPM), som lanserades i England 1991 för att effektivisera offentliga verksamheter (Karlsson, 2017). Den mest genomgripande utvecklingen, färgad av NPM, utspelade sig under 1990-talet, i och med att nyliberalismen slog igenom. Effektivisering av den offentliga marknaden blev central, eftersom man ville bevara kvaliteten trots åtstramningar av budgetmedel till följd av ekonomiskt utmanande tider. Betoningen på rationalisering inom och granskning av verksamheten har tillkommit som en influens från näringslivet till den offentliga verksamheten, och har växt sig allt starkare sedan 1900-talets mitt för att sedan eskalera under 1990-talets globala finanskris. (Karlsson, 2017; McLaughlin & Osborne, 2002).

Generellt har utvärdering av offentlig verksamhet med syfte att kontrollera effekterna av den givna servicen etablerats i USA redan under 1960-talet, och akademiska ideal kom under slutet av 1900-talet att prägla den offentliga sektorn allt mer. De utvärderingar som i USA introducerades hade som syfte att gynna framtida verksamhet, genom bland annat evidens och praktik, vilket var en del av en modernisering som eftersträvades. (Bergmark & Lundström, 2006). Det är dock först på 1990-talet begrepp som evidensbaserad medicin (EBM) och evidensbaserad praktik (EBP) blivit myntade (Djulbegovic & Guyatt, 2017).

NPM beskrivs av McLaughlin och Osborne (2002) som ett dominant paradig för den offentliga verksamheten världen över. Stora och globala organisationer, exempelvis OECD har aktivt förespråkat NPM-inspirerade reformer inom offentlig verksamhet. I en historisk kontext argumenterar McLaughlin och Osborne m.fl. (2002) att NPM inte

kan betraktas som enbart en marknadsiering av offentlig verksamhet, utan som en betydande institutionell utveckling till följd av samhällsligt motiverade motiv. NPM har historiskt varit en av de större modellerna för förändring av offentlig service, och introducerades av Christopher Hood år 1991. NPM är en modell av samlade teorier och metoder hämtade från det privata näringslivet med syfte att effektivisera den offentliga verksamheten. NPM har stått som grund för exempelvis beställarutförarmodellen, och har som sagt haft starkt inflytande på EBP:s utveckling (Bergmark & Lundström, 2006).

Av Tom Karlsson beskrivs NPM i *New Public Management: ett nyliberalt 90-talsfenomen?* (2017) som ett koncept som lanserades av Hood som en kombinerad version av flera samhällsliga trender som sågs utvecklas efter andra världskriget. Strävan efter effektivisering av verksamheter och en rationell användning av offentliga resurser skapade en förutsättning för NPM som en attraktiv styrfilosofi inom den offentliga sektorn. För att beskriva kärnan av NPM kan man enligt Hood, refererad av Karlsson (2017) identifiera sju karaktäristiska drag, som föddes utifrån fyra huvudsakliga *megatrender*. Dessa *megatrender* har enligt Hood varit möjliga att observera i den samhällsliga utvecklingen sedan andra världskrigets slut. Till att börja med såg man en vilja att försöka dämpa den offentliga sektorns utbyggnad (1). Vidare utvecklades en trend mot privatisering av marknaden (2). Den informationsteknologiska utvecklingen som kom att möjliggöra automatisering i högre grad (3) gick hårt framåt, och utvecklandet av en mer internationell agenda blev tydlig (4).

Utifrån dessa fyra *megatrender* utvecklades ett nytt paradigm, menar Hood. De fyra nämnda trenderna avvek från samtliga tidigare normativa idéer om samhällets utveckling, och dessa utgjorde förutsättningen för uppkomsten av NPM. I ett försök att tydliggöra det lösa konceptet NPM kan uppfattas som, har Hood presenterat sju aspekter ur vilka dessa fyra trender kan betraktas. Karlsson (2017) väljer att benämna dem som kategorier av reformer som setts inom förändring av offentlig verksamhet. Dessa är management (1), standarder och prestationsmåt (2), resultat och utfall (3),

decentralisering (4), konkurrens (5), nya förvaltningsstilar (6) samt sparsamhet med offentliga medel (7). (Karlsson, 2017).

NPM är alltså en styrfilosofi som tagen från det privata näringslivet, applicerad på den offentliga verksamheten där man i stället för produktion av varor producerar tjänster och service åt medborgarna. Kritiken mot NPM har varit att styrning som bygger på verksamhet bestående av produktion av varor inte kan användas för att effektivisera en offentlig verksamhet, utan att på köpet förvandla människor i verksamheten till robotar. En viss effektivisering inom administration och bättre ekonomi kan enligt kritiker åstadkommas med NPM; i övrigt riskerar man det moderna välfärdssamhället genom sin övertro till det privata näringslivets styrfilosofier. (Karlsson, 2017). Johansson och Fogelgren (2021) hävdar att den svenska socialvården, till följd av den genomslagskraft NPM haft, påverkas av en så kallad *misstrobaserad styrning*. En misstrobaserad styrning innebär ett lågt förtroende för profession. Den misstrobaserade styrningen förekommer i regel inom offentlig förvaltning i de områden New Public Management haft stort genomslag. På grund av denna misstrobaserade styrning har implementeringen av EBP försvårats (Johansson & Fogelgren, 2021).

NPM har sedermera influerat liknande idéer om processer inom den offentliga sektorn, vilka vittnar om en global och bred våg av förändring som kom att påverka strukturen inom offentliga verksamheter i en ny riktning. Paradigm som EBP kan inte ses som en oberoende idé, utan som ett resultat av samhällelig utveckling som pressat den offentliga verksamheten till anpassning, där NPM haft en stor roll. Många är likheterna mellan olika idéer och paradigm, och de har kanske fötts ur samma globala trender och viljor, med liknande mål men möjligen olika fokus.

1.6 Socialarbetarens roll i välfärdsorganisationen

Socialarbetaren betraktas som en tjänsteman som utför *gräsrotsbyråkrati*. Gräsrotsbyråkrati innebär att man implementerar statlig lagstiftning och kommunala

eller regionala politiska beslut i praktiken. (Lipsky, 2010). Vilken grad av makt som tillskrivs gräsrotsbyråkraten påverkas bland annat av kultur, historia och politik. Inom Finland har tjänstemännen en maktfull position, till följd av välfärdsstaten Finlands historia (Julkunen, 2006), som här nedan beskrivs mer ingående.

Organisationer och institutioner består av och är beroende av människor. En organisation är aldrig i sig aktör. En organisation i sig kan inte förmedla tankar eller mål, det är människor verksamma i den som gör det. Likaså är människans handlingar inom organisationen inte helt egna, utan man agerar utifrån organisationens gemensamma mål, normer och system. Det är för organisationens del människor som agerar, även om individernas egna erfarenheter och tankar präglar deras handlingar. Sociologen Erving Goffman (citerad i Ahrne & Hedström, 1999) har myntat termen "dual involvement" som syftar till det motsägelsefulla förhållandet mellan organisation och människa. Individen i organisationen utför en handling för organisationen, samtidigt som handlingen också är personlig och präglad av individens personlighet. (Ahrne & Hedström, 1999).

Det finns begränsad tillgång till organisationsteori som utgår explicit från det sociala arbetet, även om den offentliga verksamheten aktivt granskas utgående från olika akademiska synvinklar. Morén, Perlinski och Blom (2004) betonar att samhällsligt rådande institutionella villkor har en stor effekt på socialarbetarens professionsutövning. Socialarbetaren har en förmedlande roll mellan staten och medborgaren, i likhet med hur Lipsky (2010) beskriver gräsrotsbyråkratens funktion. (Morén m.fl., 2004; Lipsky, 2010).

1.6.1 Finländska välfärdsorganisationens utveckling

Raija Julkunen (2006) beskriver i boken *Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu* hur välfärdsstaten Finland utvecklats och alltjämt utvecklas. Julkunen (2006) beskriver hur socialskyddet i Finland fötts och bevarats genom en *ansvarsdiskurs*, som innebär att man i allmänhet anser att staten eller samhället har

ansvar över dess medborgare. Samhället utgörs av medborgare, men Julkunen har tagit fasta på att det i olika grad i olika sammanhang anses att samhället utgörs av andra än en själv. Därav hänvisas även här till *staten* som den allmänna välfärdsanordnaren, för att inte orsaka förvirring. Utifrån ansvarsdiskursen förs diskussioner om huruvida staten kapar individens rätt till eget ansvar. Om staten har ansvaret och makten att utöva ansvar, behöver inte individen då styra över sitt eget liv? Eller skapar staten förutsättningarna (institutioner) för individer att verka inom, med eget ansvar över den egna välfärden? I svåra ekonomiska tider eller andra kriser blir ansvarsfrågan alltmer aktuell och diskussionerna mer hätska, eftersom ansvar också innebär kostnader och kalkylen sällan går ihop. Alltjämt vägs ideal mot realism, och av staten krävs ständiga prioriteringar som innebär indirekta eller direkta bortprioriteringar. (Julkunen, 2006).

Välfärdsstaten Finland nådde, liksom många andra välfärdsnationer, sin topp före 1990-talets ekonomiska kris, och har sedan dess kämpat i motvind. Välfärden är inte ett maskineri som går utav sig självt, utan kräver ständig översikt och underhåll. Under krisåren i slutet av 1990-talet utvecklades en syn på samhället som ”agent” och medborgare som kunder och servicebrukare. Medborgaren ansågs inte längre vara den politiska källan som ledde till välfärdsservice. (Julkunen, 2006). Pekka Sulkunen (refererad i Julkunen, 2006, s. 119) beskriver hur det nya tankesättet kring staten som ”agent” banade väg för marknadsiseringen av den offentliga verksamheten, och influenser som bland annat New Public Management kom att bli aktuella. NPM och liknande influenser från andra verksamheter innebar mer fokusering på resultat- och kostnadskalkyler. Man kan säga att den växande välfärdsstaten Finlands gräns kom emot på 1990-talet, då tillväxten av välfärden stannade av och till viss del kan anses ha avvecklats (Julkunen, 2006).

Den postindustriella tidseran har orsakat nya sociala utmaningar och det har satt större press på socialskyddet, som tvingats anpassa sig. Lagstiftningen har justerats och gjorts om. Julkunen (2006) jämför hur politiska krafter i de nordiska länderna har varierande grad av makt. I Finland har de politiska krafterna mindre sådan än i de andra nordiska länderna, där politiska vågor skapat diskurser för hur tjänstemannarbete ska

utövas. I Finland anses tjänstemännen vara experter inom olika områden och de har således mer makt än tjänstemän i jämförelseländerna. (Julkunen, 2006). Som en effekt av välfärdsstatens utmaningar med åtstramning och effektivisering blir kvalitets betydelse större. Detta påverkar direkt och indirekt på socialarbetet, samtidigt som lagstiftningen justeras och stärks, och socialarbetarens tjänsteansvar definieras allt tydligare. Hur man ska säkra kvaliteten under rådande förhållanden inom socialvården är en ständig fråga.

1.6.2 Gräsrotsbyråkraten

Socialarbetare räknas enligt Lipsky (2010) som tjänstemän som utövar gräsrotsbyråkrati. Som utförare av gräsrotsbyråkrati räknas enligt Lipsky (2010) bl.a. polisen, skolan, rättsväsendet och kommunala tjänstemän. Gräsrotsbyråkrati innebär i regel arbetsuppgifter där man brukar offentlig makt med inverkan på individers enskilda liv. Denna makt utövas genom att antingen möjliggöra eller utesluta något för någon. Politiska beslut och uppdaterad lagstiftning ger sällan en exakt eller svartvit modell att tillämpa. Implementeringen är beroende av tolkning. Tolkningen innebär att gräsrotsbyråkraten beaktar förändringen i förhållande till det befintliga, och bedömer hur förändringen placeras hierarkiskt exempelvis i förhållande till andra lagar. Genom den enskilda tjänstemannens övervägande (finskans *harkintavalta*) blir tjänstemannens roll i det byråkratiska utövandet central. Detta eftersom lagstiftning om den offentliga servicen inte är uttömmande och behöver gräsrotsbyråkratens tolkning för att tillämpas. Överväganden med hänseende till den unika situationen görs sist och slutligen på gräsrotsnivå av den ansvariga tjänstemannen (Lipsky, 2010; Morén m.fl., 2004).

Lipsky (2010) påpekar att gräsrotsbyråkrater i sitt maktutövande använder sig av och belönas med offentliga medel, vilket gör dem särskilt sårbara för effektiviseringsåtgärder och åtstramning av offentliga medel. Åtstramningen utsätter gräsrotsbyråkrater för ett ständigt balanserande mellan kvaliteten på servicen och budgeten. Åtstramning inom den offentliga verksamheten innebär högre tryck på tjänstemännen inom den; en effektivare process för att behålla samma kvalitet för

mindre medel. För den enskilde gräsrotsbyråkraten innebär det möjligen att personliga värderingar och arbetsgivarens mål står i strid med varandra. Fördelningen som sker mellan medborgare ska enligt en god sed inom offentlig verksamhet vara jämlik och rättvis, och ske på löpande band. Samtidigt förutsätts utrymme för flexibilitet i ett empatiskt och högkvalitativt socialt arbete. En krävande budget begränsar den flexibiliteten. Gräsrotsbyråkrater påverkas i allra högsta grad av politiska beslut om riktlinjer och budgetar, vilka ofta ständigt ändras uppifrån. (Lipsky, 2010).

Inom det sociala arbetets verksamhet påverkar olika nivåer av byråkrater och beslutsfattare inom offentlig verksamhet varandra i ett ständigt samspel. Den professionella har rätt stor autonomi i sitt arbete men professionsutövningen påverkas ändå av icke-professionell logik, utformad och bestämd på en politisk nivå. Morén m.fl. (2004) beskriver hur tre domäner; politik, förvaltning och professionsutövning i ömsesidig påverkan styr villkoren för den sociala verksamheten på gräsrotsnivå och utifrån övergripande strukturella förhållanden i samhället. Socialarbetarens professionsutövning villkoras av politik och förvaltning, där vissa mål och regler är formulerade och bestämda. Det är upp till socialarbetaren att antingen acceptera eller strida för förändring på strukturell och politisk nivå ifall villkoren står i strid med de egna värderingarna och den egna kunskapen.

För att skapa förutsättningar för en standardisering av nya idéer inom socialt arbete har centrala myndigheter och institutioner en stor roll, om man dikterar och legitimerar en metod eller praktik som allmängällande, som sedan på förvaltningsnivå dokumenteras. Enligt Morén m.fl. (2004) kan av en central myndighet uttalad förväntning skapa ett s.k. *kulturellt manus* som sätter villkoren för gräsrotsbyråkraternas arbete, där gräsrotsarbetet styrs i en viss riktning, enligt det kulturella manus som skapats. Vidare påpekar Morén m.fl. (2004) vikten av att socialarbetaren på djupet förstår det interna beroendeförhållandet (som skapas i samspel med politik och förvaltning) samt de yttre strukturella förhållandenas styrande inverkan på gräsrotsarbetet. Utan den insikten finns det risk för att det sociala arbetet villkoras och utförs helt utifrån icke-professionell logik. (Morén m.fl., 2004).

1.7 Evidensbaserad praktik

Ordet Evidens betyder *bevis* eller *belagd kunskap*. Den evidensbaserade verksamheten inom hälso- och socialvård brukar beskrivas som en pall med tre ben, där dessa delområden skapar helheten. (Kasvun tuki, u.å.). Evidensbaserad praktik (EBP) innebär att den professionella medvetet utför sitt arbete utifrån tillräcklig vetenskaplig kunskap, med expertis i kombination med tillgänglig forskning och med förståelse för olika åtgärders effekter på individen (Socialstyrelsen, u.å.). Grundidén med EBP är att beslut och insatser ska grundas på vetenskapligt beprövade metoder för att säkerställa kvaliteten i utfallet. Genom EBP frångår man ett auktoritärt närmandesätt och minskar gamla traditioners inflytande på det dagliga bemötandet av klienter. Transparensen i arbetsmomenten och arbetsförfarandet förväntas med EBP att öka, vilket främjar en kritisk reflektion av det egna arbetssättet och således säkras genom utvärdering verksamhetens kvalitet. Ytterligare anpassas arbetsmetoder utifrån den kunskap den professionella har om individens/subjektets situation. Det innebär att den professionella arbetar medvetet och systematiskt utifrån olika kunskapskällor, vilka redogörs för här nedan, anpassat till det aktuella sammanhanget såsom individen, lagstiftningen och riktlinjer för området man agerar inom. (Bergmark & Lundström, 2006; Socialstyrelsen, u.å.).

Figur 1. Haynes m.fl., 2002, hänvisad i Socialstyrelsen (u.å.)

De beslut om åtgärder som tas av en professionell ska enligt EBP grunda sig på tillförlitlig kunskap, som utgörs av en helhet av expertis, erfarenhet, bästa kunskapen som finns tillgänglig samt kännedom om individens situation. Kravet på personlig kompetens hos den professionella är enligt EBP högt, eftersom det krävs en skicklighet i att kritiskt värdera information och kombinera den med en analys av helheten (individens i ett sammanhang). Ett vetenskapligt grundat agerande kanske inte är det som är bäst tillämpat i varje enskilt fall, och den professionella måste kunna värdera den kontextuella förutsättningen för agerande enligt en specifik vetenskaplig metod eller slutsats. Beslutsfattandets effekter på individen måste ständigt utvärderas utifrån all tillgänglig information. En medveten och systematisk uppföljning av åtgärder samt dess effekter berikar i sin tur den personliga kompetensen hos den professionella. Etiskt korrekt agerande är en viktig del av EBP. (Socialstyrelsen, u.å.).

Evidensbaserad praktik är en process, där tillförlitligt klassade teoretiska resultat nyttjas i praktiken. Med andra ord ska den bästa möjliga tillgängliga kunskap användas i den aktuella problemlösningen, med kunskap om kontexten och dess betydelse. Detta förutsätter att arbetaren har tillgång till trovärdig kunskap och forskning. (Korteniemi & Borg, 2008). Syftet med denna process är utöver att trygga klientens rättigheter (Socialvårdslagen, u.å.) också till viss del att effektivisera processerna genom att med rätt kunskap agera på det mest resultatgivande viset.

Slöseri med resurser och energi står i strid med idén om EBP. Att det finns vilja att effektivisera även inom socialvården, där kommunala skattemedel står på spel, är knappast förvånande för någon. Från aktörens håll kan således EBP motiveras med ledord som effektivisering och tillvaratagande av resurser. På akademiska håll har viljan att applicera evidensbaserad praktik i det sociala arbetet byggts på andra ideal än effektivisering och resursfördelning, även om resultaten kan eftersträvas vara effektiva och kvalitativa utfall. (Bergmark & Lundström, 2006; Korteniemi & Borg, 2008). Liljegren och Parding (2010) beskriver evidensbaserad praktik inom socialt arbete som ett sätt att standardisera arbetet så att klienterna får tillgång till kvalitetssäkrad socialvård. De evidensbaserade praktikerna har inte fötts utifrån socialarbetarens initiativ, utan är ett resultat av globala trender av kvalitetssäkringsreformer och effektivisering. Ett

formellt insamlande av information är överlag inte kärnan i EBP, men utgör en del av den kunskapsbas som med EBP-perspektiv borde uppnås genom det praktiska arbetet. (Liljegren & Parding, 2010).

Det är under 1990-talet som EBP-paradigmet introducerats inom det sociala arbetet. Målet med EBP har till en början varit att effektivisera socialt arbete. Man har strävat till minskat ekonomiskt slöseri genom att överge sådana metoder som inte visat sig ge goda resultat (Bergmark & Lundström, 2006). EBP utförs på andra grunder än enbart intuition och kunskap. Exempelvis bidrar skapande av rutinmässiga metoder till ett mer stabilt, strukturerat och jämlikt arbetssätt, ökad kvalitet och högre grad av jämlikhet samt goda resultat i det sociala arbetet. (Sundell m.fl., 2010). Det finns dock inte någon fullständigt enhetlig bild av vad EBP innebär, och frågan om det går att utarbeta hållbara metoder i en bransch som är så föränderlig som socialarbetet debatteras ständigt. (Bergmark & Lundström, 2006)

1.7.1 EBP och andra idéer

EBP kan betraktas som en idé som fötts i samspel med andra idéer under tiden en revolution av den offentliga sektorn skett, främst under 1990-talet. Man ser tydliga beröringspunkter mellan EBP och andra idéer, som handlar om att effektivisera samt kvalitetssäkra offentliga verksamheter. Företeelser som inom offentliga verksamheter kontrollerar och mäter utfallet av olika interventioner är inte heller unikt för EBP. Bland annat ESI, *empirically supported interventions*, är ett exempel på en idé som går hand-i-hand med EBP, även om det finns strukturella skillnader mellan dem. ESI har som processidé uppkommit under 1980-talet och innebär att man beaktar och tillämpar empiriska fakta om interventionens effekter och risker i det sociala arbetet. (Bergmark & Lundström, 2006).

Dessa liknande idéer om hur offentlig verksamhet ska skötas har inte dykt upp utifrån slumpmässighet. Under 1980- och 1990-talet skedde många stora reformeringar inom den offentliga sektorn, som lagt grunden för eller grundats av idéer om hur sektorn ska organiseras utifrån ett effektiviseringsperspektiv. Ett av de största koncepten för

förändring av den offentliga verksamheten som föddes under den tiden för reformering av den offentliga sektorn, *New public management* (NPM), anses vara en huvudsaklig och betydelsefull föregångare för EBP och stå bakom många förändringar av offentlig verksamhet. (Bergmark & Lundström, 2006).

EBP kan inte anses vara direkt överlappande med metoder utvecklade enbart för utvärdering, som ESI, även om kvalitetssäkring genom utvärdering av verksamheten är ett dominerande mål med EBP. Utmärkande för EBP är att det grundar sig på ambitionen att påverka en framtida praktik baserad på ett så brett, precist och mångsidigt kunskapsunderlag som möjligt. (Bergmark & Lundström, 2006; Paasio, 2014).

1.7.2 Evidensbasering i socialvårdslagstiftningen

Socialt arbete styrs utifrån lagstiftningen. Genom olika lagar som berör socialvården formuleras vissa krav på kvalitet och evidensbasering socialarbetet ska garantera. Övervakandet av att lagen följs i det sociala arbetet i Finland ansvarar Regionförvaltningsverket för, i samarbete med Valvira och Social- och hälsovårdsministeriet. I lagen befästes kommunens ansvar om social service, vem som har rätt att ge den, vem som ska göra beslut om olika interventioner och vilka rättigheter klienten och medborgaren har. Det sociala arbetet styrs av flera olika lagar, såväl grundläggande lagar som speciallagar. Sett ur ett socialvårds-klientperspektiv står rättigheterna mest grundligt formulerade i Socialvårdslagen (1301/2014).

Socialvårdslagens syfte är, som i 1 § beskrivs, att: ”(1) Främja och upprätthålla välfärd och social trygghet, (2) minska ojämlikhet och främja delaktighet, (3) på lika grunder trygga behövlig, tillräcklig och högklassig socialservice samt andra åtgärder som främjar välfärden, (4) främja klientorientering och klientens rätt till god service och gott bemötande inom socialvården, samt (5) förbättra samarbetet mellan socialvården och kommunens olika sektorer samt andra aktörer för att de mål som avses i 1–4 punkten ska nås.”

Det konstateras också i definitionen av socialt arbete (Socialvårdslag, 1301/2014, 15 §) att ”Med socialt arbete avses klient- och sakkunnigarbete där det skapas en helhet av socialt stöd och service som möter individens, familjens eller gemenskapens behov, där helheten samordnas med stöd som erbjuds av andra aktörer samt där genomförandet och effekten av helheten styrs och följs upp”. Utvärdering av resultat och intervention ingår alltså i den lagstadgade definitionen av socialt arbete även om det inte blir tydligt definierat *hur* det ska göras.

I socialvårdslagen definieras den service och tillgången till stöd som kommunen är skyldig att ordna. I sin omfattning ger socialvårdslagen varje medborgare rätt till vissa universella tjänster och service, andra ges rätt till specialtjänster enligt vissa kriterier. Socialvårdslagen definierar också vem som bedömer dessa kriterier, och det är i många fall socialarbetaren som uttalas ansvarig för specifika bedömningar. Kommunen tilldelas ansvar över att genom offentliga tjänster trygga medborgarnas rätt till högkvalitativ socialvård. I lagens första och femtonde paragraf framkommer kravet på högklassig socialservice och medborgares rätt till god service, samt hur man följer upp effekten av insatser i socialt arbete. Med termen *högklassig* kan anses teoretiskt förankrad kunskap som grund för den service som ges, vilket är kärnan i EBP:s budskap. Kravet på evidensbaserad inom socialvården framkommer således uttalat när kravet på högklassig socialservice uttalas. (Socialvårdslag, 1301/2014).

1.7.3 Implementering av EBP i Sverige och Finland

I slutet av 1990-talet blev begreppet evidensbaserat socialt arbete på global nivå mer närvarande i diskussionerna gällande socialvårdens utveckling. Större krav på effektivitet samt ökad målstyrning inom socialvården diskuterades allt mer, i linje med den marknadsiering av offentlig verksamhet som pågick. Tanken om utvärderingar av det sociala arbetets metoder som en del av en kostnadseffektivisering var ännu främmande vid den här tiden. Fokuset låg på att utveckla vetenskapligt stöd för det dagliga arbetet, som skulle förbättra utfallet av given service och stärka socialarbetarens yrkesidentitet.

I Sverige möjliggjordes utvecklande av evidensbaserad praktik i socialtjänsten genom att Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS) grundades som resultat av ett regeringsinitiativ år 1992. Målet var att CUS skulle bidra med vetenskapligt baserat kunskapsstöd åt socialtjänstens verksamhet. Man strävade till att kartlägga behovet av utvärderingar av olika behandlingsmetoder samt vetenskapligt framställda konsekvensanalyser av de insatser som gjordes inom socialtjänsten. CUS påvisade att det fanns en brist på relevant forskning som kunde nyttjas som kunskapsstöd inom socialtjänsten. Därför blev fokus att skapa sådant kunskapsstöd genom effektutvärderingar samt stärkande av samverkan mellan arbetsfältet, utbildningen och forskningen. (Bergmark & Lundström, 2006; Socialstyrelsen, 2013).

CUS publicerade år 1995 en kritisk granskning där man belyste att systematiska uppföljningar av socialtjänstens verksamhet helt saknades eller var bristfälliga. Man påpekade också, som tidigare konstaterades, att kunskapsstödet inte var tillräckligt omfattande eller relevant för att stöda EBP-verksamhet inom socialtjänsten. Till följd av bristerna som genom granskningen uppdagades betonade Socialstyrelsen (2013) målet att stärka samverkan mellan forskningen, verksamheten och utbildningen på statlig nivå. Det svenska, statliga programmet för EBP i socialt arbete föddes under denna era. Projektet *Kunskapsutveckling inom socialtjänsten* drev det sociala arbetet i riktning mot EBP, som en del av en akademisering av socialtjänsten. Samarbetet över landsgränser stärktes, och svenska forskare i socialt arbete sammanförde sina studier med forskare från USA och Storbritannien för att tillsammans uppnå bättre evidenssäkring i arbetet på gräsrotsnivå. Klientperspektivet blev samtidigt mer centralt i utveckling av verksamheten, som en bieffekt av EBP. (Bergmark & Lundström, 2006; Socialstyrelsen, 2013).

Institutet för utveckling av metoder i socialt arbete (IMS) startades 2004 när CUS lades ner, och övertog det centrala ansvaret att implementera EBP i Sverige. IMS hade som uppgift att genomföra strukturerade åtgärdsprogram baserad på forskning om sociala insatser samt tillgodose praktiker och beslutsfattare med relevant information för

utveckling av det sociala arbetet. (Bergmark & Lundström, 2006). IMS upphörde år 2010 som självständigt verkande organisation, men fortsatte inom Socialstyrelsens avdelning för kunskapsstyrning (Socialstyrelsen, 2013).

I Finland har man enligt Paasio (2014) över huvud taget inte implementerat EBP (på finska "näyttöön perustuva käytäntö") i det sociala arbetet. Paasio argumenterar att ingen socialarbetare i Finland kan säga att hen praktiserar EBP i sitt dagliga arbete, och inga metoder för det har heller blivit introducerade organisatoriskt eller kommunalt. Det finns ingen drivande kraft för att det ska ske, och det räcker inte med att enskilda socialarbetare skulle sträva till EBP i sin verksamhet. Enligt Paasio (2014) får klienten utifrån andra slumpmässiga faktorer insatser som bäst anses passa dennes situation. Istället tillämpas i stor utsträckning kunskap om exempelvis *Empirically Supported Interventions* (ESI). ESI är empiriska fakta om interventionens effekter och risker, men ESI ska inte blandas ihop med EBP. EBP förekommer enligt Paasio (2014) inte i någon kommuns verksamhetsplan. I utbildningen för socialt arbete finns det enbart diskussioner kring EBP; och inte utbildning i hur det ska synas i det dagliga arbetet eller vilka metoder som kan vara brukbara. (Paasio, 2014). Paasio gör slutsatsen att det i Finland kvarstår ett traditionellt arbetssätt inom socialvården, som står i motsats till den ideologi som står som grund för EBP. Det traditionella sociala arbetet beskrivs av Eileen Gambrill, refererad i Paasios avhandling (2014), som en auktoritär verksamhet som inte drar tillräcklig nytta av den moderna forskningen. Paasio hänvisar till en styvhet som begränsar reflektion av den egna verksamheten.

Korteniemi och Borg (2008) argumenterar å sin sida att det finländska utbildningskravet för socialarbetare är högre än i många andra länder, och således blir socialarbetarens arbete automatiskt en evidensbaserad verksamhet. Korteniemi hävdar att man som nyexaminerad socialarbetare har med sig mycket färsk forskning som ligger till grund för en god ambition att utföra EBP i arbetslivet, men omständigheterna på marknaden riskerar sudda ut ambitionerna. Resurserna för implementering av EBP är enligt Korteniemi och Borg (2008) obefintliga. För att i Finland åstadkomma EBP i det sociala arbetet behöver det ske förändring på regeringsnivå, sammanfattar

Korteniemi och Borg (2008). Till stöd för detta kan nämnas att Stakes genom ett projekt, *sosiaalipalvelujen arviointiyksikkö*, FinSoc, bistått med material som grund för EBP-fokusering inom det sociala arbetet i Finland, även om det i relation till andra länder varit för småskaligt för att leda till något.

Idealprocessen, som beskrivs av Oscarsson (refererad i Hammare, 2013), innebär att implementering av EBP inom offentligt socialt arbete sker genom den reflekterande socialarbetaren, som i sitt val av insatser utvärderar valet av kunskapskällor och evidensbaserade metoder, med beaktande av kontext och sammanhang.

1.7.4 Kritik mot EBP

Arbetet med att implementera EBP i offentligt socialt arbete har inte skett utan motstånd. Det är generellt svårt att mäta resultat och utfall av interventioner i socialt arbete, trots stark teoretisk förankring. Detta beror delvis på det sociala arbetets breda, tvärvetenskapliga natur. Det finns även otillräcklig mängd forskning inom det sociala fältet. (Korteniemi & Borg, 2008). Motståndet verkar dock variera mellan länder. I Sverige, där EBP introducerats på statligt initiativ, har motståndet varit större än i USA, där frågan drivits av arbetarna och forskarna inom det sociala arbetet, enligt Denvall & Johansson, refererad i Hammare (2013). Ett visst motstånd bygger på låg tilltro till en standardiserad evidensbaserad av socialarbetare själva. (Hammare, 2013). Socialarbetare ifrågasätter evidensbaserings goda effekter som en del av en pågående yrkesidentitetskamp. Det sociala arbetets karaktär medför att införande av bedömningsinstrument och formella diagnostiska metoder medför merarbete på individnivå.

Rädslan för EBP-riktlinjer som framförts i svenska styrprogram hotar även, enligt diskussioner som Bergmark (2007) tar upp, socialarbetarens profession. Detta sker om socialarbetaren blir ett verktyg för en metod, och slutar tänka själv. Förekomsten av icke-medicinska operationella interventioner är liten, och givna riktlinjer är i sig väldigt öppna för tolkning. Bergmark (2007) tar upp kritik mot evidensen bakom de riktlinjer som ska trygga EBP inom det sociala arbetet. Det breda fältet av kunskaper

som det sociala arbetet kräver utgör en svårighet att uppnå tillräcklig evidens i arbetet på alla fält som är aktuella för socialarbetaren. Risken att komplexiteten i det sociala arbetet ytterligare växer orsakar ytterligare kritik. Inom det sociala arbetet har EBP mött mer motstånd än evidensbaserad praktik överlag gjort i andra verksamheter. (Bergmark, 2007; Bergmark & Lundström, 2000).

Vidare har forskare i socialt arbete och företrädande myndigheter som övervakar det sociala arbetet debatterat kring EBP:s relevans för det sociala arbetet. Sven-Axel Månsson, svensk professor i socialt arbete, kritiserar bland annat EBP som en förenkling av komplexa och svårfångade utmaningar i det sociala arbetet. Han anser att det är positivism att förmedla en teori om att enbart det mätbara har ett värde ur vetenskaplig synpunkt. (Bergmark & Lundström, 2006).

Oscarsson (refererad i Hammare, 2013) menar att den ideala processen för implementering av EBP sker genom den reflekterande socialarbetaren. Denna idealprocess är enligt Oscarsson (Hammare, 2013) svår att genomföra i praktiken, och ställer stora krav på samtliga inblandade i den offentliga servicen. Utförandet av det sociala arbetet är relativt självständigt hos en enskild socialarbetare. Det är svårt, om inte omöjligt, att i detalj styra och övervaka det sociala arbetet, p.g.a. dess karaktär. Handlingsutrymmet för den enskilde socialarbetaren kan inte kränkas för mycket, och diskretionen i det sociala arbetet innebär att yrkesutövaren behöver fatta beslut baserat på den egna kunskapsbasen, när generella regler inte är tillämpningsbara. Utbildningen kan omöjligt tillgodose var och en individ med samma kunskapsbas som är tillämpningsbar i det sociala arbetet. I jämförelse med den medicinska branschen blir evidensbaserad praktik utifrån generella, tydliga regler inte lika tydligt nåbar. Det stora handlingsutrymmet som är en förutsättning för arbetet är också en tröskel för den evidensbaserade praktiken. (Liljegren & Parding, 2010).

Korteniemi och Borg (2008) konstaterar att Evidensbaserad praktik trots sin eftersträvansvärda natur således inte är en automatisk verksamhet i det sociala arbetet. Den komplexa processen implementering av EBP innebär kräver tid och utrymme för

arbetstagaren, och måste aktivt upprätthållas av såväl arbetsgivare som arbetstagare, men även introduceras från statligt håll. Det sociala arbetets karaktär resulterar i att styrning och övervakning omöjlig kan göras i samma utsträckning som inom exempelvis den medicinska branschen. Utöver det är socialarbetarens arbetsbörda i regel stor. En hög arbetsbelastning riskerar att den enskilde arbetstagaren inte avsätter tid till att utveckla sina egna arbetsmetoder och ta tid för reflektion samt att läsa in sig på färsk forskning. Såväl arbetsgivaren som arbetstagaren inom det sociala arbetet behöver ha en tydlig plan för hur EBP ska implementeras i arbetsvardagen, och förbinda sig till det. (Korteniemi & Borg, 2008).

1.8 Empiriska studier om EBP

Till näst beskrivs tidigare utförda empiriska studier om EBP, och det forskningsbehov som ses med beaktande av dessa.

I en svensk studie av Johansson och Fogelgren (2016) har man undersökt hur socialsekreterare uppfattar att de arbetar evidensbaserat i det dagliga arbetet, och vilka de eventuella hinder som finns mot implementering av EBP är. Studien utgick från förståelsen att EBP implementerats uppifrån nedåt i socialtjänsten, genom en så kallad toppstyrd policyförändring. Gräsrotsbyråkraterna har enligt studiens utgångspunkt inte getts möjlighet att förstå, vilja och kunna ta till sig EBP, varför implementeringen av evidensbaserad praktik inte lyckats. Enligt den teoretiska ram Johansson och Fogelgren (2016) antagit i sin forskning behöver utmaningar med implementering bemötas på gräsrotsbyråkratens nivå, varpå intresset för socialsekreterarnas upplevelse av, vilja för och kunnande om EBP utforskats. Resultatet från studien (Johansson & Fogelgren, 2016) pekar på att forskningen och praktiken står långt ifrån varandra. Socialsekreterare upplevde att EBP bortprioriteras i vardagen, att den dåliga arbetsmiljön har en bidragande effekt samt att de själva inte i tillräcklig utsträckning involverats i införandet av EBP.

Inom svenska socialtjänsten har man upprepade gånger studerat EBP och dess implementering på gräsrotsnivå. Motsvarande studier fattas helt i Finland. Svenska Socialstyrelsen genomför vart tredje år en undersökning om EBP inom svenska

socialtjänsten. Undersökningen som gjordes hösten 2016 påvisade att verksamhetschefer inom socialtjänsten i stor utsträckning ansåg att deras medarbetare hade otillräckliga kunskaper för att arbeta evidensbaserat i det dagliga arbetet (presenteras i Johansson & Fogelgren, 2021). 045-866 2477

EBP innebär en konflikt mellan praktik och teori, vilket försvårar implementeringen. Bergmark och Lundström fann i sin studie (2000) om kunskapskällor inom svenska socialtjänsten att socialarbetare ofta värdesätter personlig erfarenhet och praktisk kunskap högre än den teoretiska. Även om den teoretiska utbildningen anges vara en av de huvudsakliga kunskapskällorna för socialarbetare, erkänns den ofta enbart i kombination med praktisk yrkeserfarenhet. I jämförelse med praktiskt förvärvat kunskap riskerar den teoretiska kunskapskällan att hamna på andra plats, enligt studien. Erfarenhetskunskap är en praktisk kunskapskälla och förvärvas genom åren i arbetslivet. Den praktiska kunskapen värderas, enligt studien, högt av anställda inom socialvården (Bergmark & Lundström, 2000). Praktisk erfarenhet ger förutsättningar för socialarbetaren att dra nytta av tidigare erfarenheter, och bygga på med mer erfarenheter vartefter. Erfarenhetskunskapen har traditionellt lyfts fram som en betydande kunskapskälla för det sociala arbetet, och uppfattas även ofta av arbetaren själv som den viktigaste kunskapen. (Hammare, 2013).

Teoretisk kunskap uppfattas till viss del inverka negativt på det genuina mötet mellan socialarbetaren och klienten, där sociala färdigheter är essentiella (Bergmark & Lundström, 2000). Att teoretisk kunskap ställs i direkt jämförelse med *praktisk kunskap* kan till viss del härledas till en kamp om yrkesstolthet, där ett yrkes professionalisering leder till att nyare anställda har högre och bredare utbildning än äldre anställda, som har många års erfarenhet. Socialarbetares generella upplevelse av hur väl den teoretiska utbildningen erbjuder verktyg för det praktiska arbetet är i många fall negativ och den teoretiska utbildningen kan för den enskilde vara svår att tillämpa i arbetet på ett praktiskt plan. (Bergmark & Lundström, 2000).

1.8.1 Forskningsbehov

I Finland har ingen studie som empiriskt undersöker socialarbetares upplevelse av implementering av evidensbaserad praktik tidigare gjorts. Med beaktande av detta och att gräsrotsbyråkratens roll lyfts som betydande för att implementering av EBP ska se (Johansson & Fogelgren, 2021; Korteniemi & Borg, 2008), befastes ett behov att empiriskt utforska finländska socialarbetares upplevelse av EBP.

2 Beskrivning av forskningsprocessen

I detta kapitel presenteras forskningsprocessen för den här undersökningen. Till en början beskrivs syfte och frågeställningarna. Efter detta motiveras valet av metod för datainsamling och analys, samt hur forskningsetiska principer beaktats.

2.1 Syfte och frågeställningar

Det huvudsakliga syftet med denna undersökning är att undersöka finländska socialarbetares upplevelser av evidensbaserad praktik i socialt arbete. I genomgången av tidigare forskning har olika uppfattningar om EBP:s närvaro i den finländska socialvården redogjorts för. Det jag genom litteraturgranskningen inte fått svar på är hur socialarbetare själva uppfattar EBP i det finländska socialarbetet, eller vilka hinder eller främjande faktorer socialarbetare upplever finns för evidenssäkrade arbetssätt. Det gör att jag, för att få en uppfattning om hur EBP av socialarbetare själva upplevs och möjliggörs måste vända mig med mina frågor till socialarbetare på arbetsfältet. Genom en kvalitativ explorativ studie hoppas jag besvara frågeställningarna.

- Är evidensbaserad praktik (näyttöön perustuva käytäntö) bekant som begrepp och arbetssätt hos socialarbetare på fältet?

- Hur anser man att EBP beaktas generellt?

- Har socialarbetare själva använt sig av EBP som arbetssätt, och hur?

- Ifall inte, vad beror det på?

2.2 Metodval

För att besvara undersökningens frågeställningar har jag valt att genomföra en kvalitativ undersökning. Genom kvalitativ undersökning kan man uppnå en djupare förståelse för ett problem eller fenomen (Bryman, 2018). Målet med undersökningen är att uppnå ett beskrivande, djupgående och riktgivande bidrag till den forskning som tidigare gjorts inom området. Valet av forskningsmetod för denna undersökning är i linje med de forskningsmetodiska rekommendationer som Ahrne och Svensson (2015) tar upp gällande metodval utifrån frågeställningarna. Metodvalet kvalitativ metod

medför att generella slutsatser inte kan dras (ibid.), men kan bidra med nya insikter och idéer om fortsatt forskning.

Genom en kvalitativ undersökning är man överlag intresserad av att beskriva, förklara och tolka (Ahrne & Svensson, 2015). Kvalitet kommer av det latinska "qualitas" som betyder egenskap, värde, beskaffenhet. Den kvalitativa metoden kan även användas explorativt, om man vet väldigt lite i förväg om fenomenet eller frågeställningen (Ahrne & Svensson, 2015). Med kvalitativ forskningsmetod eftersträvas en djupare förståelse inom ämnet, i detta fall att få en uppfattning om socialarbetares subjektiva uppfattning om EBP som arbetssätt, och hur EBP uppfattas efter övergången från utbildning till arbetslivet.

2.2.1 Insamling av data

För denna studie skapades en semistrukturerad intervjuguide (se bilaga 2). Datainsamlingen gjordes således på basis av semistrukturerade intervjuer. Semistrukturerad intervju innebär att man fastställer temafrågor som ställs i samtliga intervjuer, och att de kan kompletteras med spontana följdfrågor som uppstår under intervjusituationen (Bryman, 2018). De förutbestämda frågorna ger en enhetlig struktur till alla intervjuer, även om de ställda spontana följdfrågorna kan variera. Den semistrukturerade intervjun erbjuder möjlighet att komma fram till nya insikter, som på förhand inte kunnat planeras men möjligen ändå berör ämnet.

Eftersom tyngdpunkten i undersökningen ligger på att undersöka, tolka och förstå socialarbetares upplevelser och uppfattningar ville jag erbjuda en flexibilitet i intervjuprocessen genom att tillämpa en halvstrukturerad intervjuguide. Genom en semistrukturerad intervjuprocess möjliggör man uppföljning av oväntade eller tvetydiga svar, och ger utrymme för diskussion vilket kan ge rikare data än om frågorna var strukturerade.

Intervjufrågorna planerades och listades i en semistrukturerad intervjuguide (se Bilaga 2), innehållande allmänna bakgrundsfrågor och fem huvudsakliga temafrågor. Som komplement till de huvudsakliga temafrågorna hade jag fastställt några underfrågor med alternativa formuleringar för att följa upp det svar som gavs. Frågorna testades

genom en pilotintervju som utfördes med en socialarbetare. Pilotintervjun transkriberades därefter. Jag analyserade frågornas lämplighet genom att mäta hur väl intervjusvaren kunde svara på forskningsfrågorna jag har ställt.

Intervjufrågorna omformulerades sedan enligt de iakttagelser jag gjorde gällande deras funktionsduglighet. Min insikt var att socialarbetare bättre kunde redogöra med exempel på arbetsmetoder och- sätt som vittnar om EBP, ifall frågan om evidenssäkrade arbetssätt ställdes mer öppen. Även ordningsföljden på frågorna ändrades, eftersom jag insåg att frågan om huruvida EBP är bekant för socialarbetare riskerade sätta ton för intervjun, då den vid pilotintervjun ställdes först. Istället fick informanterna först svara på frågan om de har stöd av forskning i sitt arbete, samt hur de upplever teorigrunden från utbildningen förankras i arbetslivet, innan EBP-begreppet förekom i någon fråga.

Jag ville säkerställa att jag genom intervjufrågorna kunde få svar på mina frågeställningar. För att behålla fokus och inte samla irrelevant data kontrollerade jag frågornas lämplighet i förhållande till vilket data jag var ute efter. I figur 2 åskådliggörs temafrågorna i relation till frågeställningarna. Figuren beskriver vilka frågor som förväntades kunna ge svar på de specifika frågeställningarna. Genom de mer öppna frågorna önskade jag komma åt reflektiva och spontana svar. Min förhoppning var att få höra hur socialarbetare själva värderar, känner till och tillämpar EBP samt evidenssäkrade metoder. Frågan som handlar om huruvida man känner att omgivningen inser socialarbetarutbildningens omfattning togs med för att djupare undersöka socialarbetares uppfattning om sin expertis i relation till omgivningens attityder eller eventuella fördomar.

Figur 2

Frågeställningar	Intervjufrågor								
	1. Upplever du att du har stöd av forskning i ditt arbete?	2. Fick du en tillräckligt teoretiskt grund för ditt arbete genom studier i socialt arbete?	2.a. Hur tillämpas den teoretiska grunden i ditt arbete av dig eller andra i samma uppdrag?	2.b. Upplever du att omgivningen känner till omfattningen av socialarbetarutbildningens innehåll?	3. Är begreppet EBP bekant?	4. Hur kom begreppet att bli bekant för dig?	5. Talas det om EBP på arbetsplatser?	5.a. Varför/Varför inte, tror du?	5.b. Upplever du att ditt kommande och arbete nyttjas i forskning?
Är evidensbaserad praktik bekant som begrepp och arbetssätt hos socialarbetare på fältet?	✓	✓			✓	✓	✓		✓
Hur anser man att EBP beaktas generellt?			✓	✓				✓	✓
Har socialarbetare själva använt sig av EBP som arbetssätt, och hur?	✓		✓				✓		✓
Ifall inte, vad beror det på?		✓		✓			✓	✓	

2.2.2 Urval

Eftersom undersökningen är kvalitativ anses inte representativitet och generalisering vara centrala syften vid urvalet. Målet med studien var att öka informationsvärdet och skapa en djupare uppfattning om det fenomen som undersökts.

Urvalet av informanter har gjorts utgående från följande kriterier:

- Socialarbetaren arbetar inom kommunal socialvård
- Socialarbetaren har utexaminerats under de senaste sex åren
- Socialarbetaren ställer upp av fri vilja

Informanterna som deltog i undersökningen arbetade i olika team och med olika arbetsuppgifter. Samtliga arbetade med att ge service till barnfamiljer; inom såväl familjesocialarbete som barnskydd. Socialarbetarna hade fått sin examen i socialt arbete från tre olika finländska universitet: Helsingfors, Tammerfors och Jyväskylä universitet. Samtliga deltagare hade minst några års erfarenhet inom branschen. Alla hade fått sin legitimering som socialarbetare under de senaste sex åren.

Det strategiska urvalet har skett genom att kontakta socialarbetare inom samkommunen Österbottens välfärdsområde, som sedan årsskiftet 2021–2022 består

av 13 medlemskommuner. Vårdsområdet ansvarar för producerande av socialvårdstjänster till cirka 170 000 invånare med geografisk spridning över kustösterbottniska området. Det strategiska urvalet innebar således att socialarbetare på ett avgränsat geografiskt område kontaktades, inom en organisation där service ges på såväl det finska som det svenska språket. Informanterna rekryterades genom en inbjudan som distribuerades av organisationen, efter att forskningstillståndet beviljats. I inbjudan ombads socialarbetare som avlagt sin socialarbetar-behörighetsgivande utbildning för max sex år sedan anmäla intresse. Sex socialarbetare svarade, av dessa intervjuades slutligen fem socialarbetare.

Intervjuerna genomfördes under april och maj månad år 2022. Frågorna som ställdes i intervjun fokuserade till en början på hur evidensbaserade arbetsätt tillämpas inom socialt arbete. Syftet var att få socialarbetarna att reflektera över ämnet utan att utmana med frågan om de känner till vad EBP är. Genom de inledande frågorna erhöles informantens spontana reflektion utgående från den arbetssituation hen befinner sig i, och med den bakgrund hen hade att förhålla sig till. Frågorna gällande utbildningsbakgrund i samspel med temafrågorna gav mervärde åt svaren gällande vilka kunskapskällor som av socialarbetare själva framhävs som betydande gällande evidenssäkrade arbetsmetoder.

2.2.3 Analys

I den här studien har kvalitativ innehållsanalys använts som analysmetod. Innehållsanalys är en allmänt använd kvalitativ forskningsmetod (Boreús & Kohl, 2018). Genom innehållsanalys kan man undersöka mönster i textmaterial och hur olika fenomen värderas, samt granska teman och sammanhang i textmaterial genom att kategorisera koder och dela in i teman (Boreús & Kohl, 2018).

Den teoretiska referensramen fungerar som tolknings- och förklaringsmodell, för att utröna om socialarbetare på fältet styrker de fynd som gjorts i tidigare forskning. Innehållsanalys av kvalitativt data görs som en del av helheten, där den förutbestämda teoretiska referensramen fungerar som det antagna perspektivet. Samma data kan analyseras ur olika perspektiv, och därför ge olika resultat. Att försöka besvara frågeställningarna utifrån en förutbestämd teoretisk referensram kräver insikt om att

resultatet kan tolkas olika genom olika teoretiska synvinklar. Analysen görs genom tematisering, kategorisering och tolkande av datamaterialet. För genomförandet av kvalitativ innehållsanalys i denna bemärkelse krävs en förmåga att göra grova eller simplifierade tolkningar, som kan påvisa fenomen eller trender som är av betydelse för betraktaren. (Alasuutari, 2019).

Alla intervjuer spelades in, transkriberades och lästes noggrant genom minst två gånger, innan en kategorisering av teman gjordes. För att besvara frågeställningarna gjordes en initial kategorisering av de teman som identifierades som övergripande och relevanta. Dessa olika teman redogörs för i figur 3. Frågan om huruvida socialarbetare känner till EBP som begrepp besvaras genom att samtliga informanter uppgav jakande svar. Genom innehållsanalysen kunde svar som innehöll för EBP såväl *främjande faktorer* som *hinder* fördelas i fyra olika teman, som utgör *förklaringsmodeller*.

Figur 3

Förklaringsmodellerna *Utbildning*, *Organisation & Ledning*, *Projekt* samt *Socialarbetare själva* framstod ha såväl främjande som hindrande effekter på implementering och tillämpning av EBP. Förklaringarna kunde inte uteslutande utifrån

data bestämmas vara enbart det ena. I vissa intervjuer framstod faktorerna ha positiv och negativ effekt samtidigt, medan andra lyfte dem som främjande med bristfälliga. Förklaringsmodellerna anses vara av relevans i denna undersökning, även om de kan valideras ur såväl ”positivt” som ”negativt” perspektiv. Att de faktorer som anges som förklaringsmodeller enligt socialarbetare har effekt på implementeringen av EBP ger delvis svar på undersökningens frågeställningar.

Den fjärde förklaringsmodellen, *Socialarbetare själva*, handlade om informanternas hänvisning till sig själva som ansvariga möjliggörare eller bromsare för evidenssäkring i arbetet. Genom analys av data tematiserades beskrivningar som berör denna förklaringsmodell i ytterligare tre underteman. Dessa underteman ger en antydning om varför och hur socialarbetare antingen arbetar evidensbaserat eller inte, enligt dem själva.

2.3 Forskningsetiska reflektioner

Hur principen för god vetenskaplig praxis enligt Forskningsetiska delegationens publikation (TENK) har beaktats i denna undersökning presenteras till näst.

Innan intervjuerna utfördes har en ansökan om forskningslov gjorts enligt de anvisningar som getts av organisationen Österbottens välfärdsområde. Forskningslovet beviljades och undersökningen har utförts inom ramen av den överenskommelse som gjordes när forskningslovet beviljades.

Enligt den forskningsetiska delegationen (2009) ska deltagandet i forskningen vara frivilligt, vilket var fallet i denna undersökning. Deltagandet i undersökningar ska även basera sig på tillräcklig information (Forskningsetiska delegationen, 2009). Varje informant påmindes vid intervjustunden om att de när som helst hade rätt att avbryta och återkalla sitt samtycke till deltagandet. Syftet med undersökningen beskrevs för informanterna i inbjudan till intervjun. Ifall socialarbetaren hade frågor innan intervjun, besvarades dessa för att säkra transparensen, men med noggrannhet utan att riskera påverka informanternas svar. En ingående innebörd av EBP presenterades inte innan intervjun, eftersom det kunde påverka trovärdigheten i undersökningen.

Den forskningsetiska delegationen i Finland (2009) framhäver den undersökta personens självbestämmanderätt som en av tre huvudområden för de etiska principer man bör beakta inom humanvetenskaplig forskning. De socialarbetare som deltog i studien fick själva välja plats för intervjuens genomförande. Samtliga socialarbetare valde sina egna arbetsrum som miljö. Tillgången till egna kontor säkrade intervjusituationen från störande element som oljud eller utomstående åhörare. Informanterna tillfrågades om samtycke till att intervjun spelades in som en ljudfil, för att sedan transkriberas och kasseras inom loppet av några dagar. Jag kunde leva upp till det löftet, och transkriberade varje intervju senast följande dag, samt raderade ljudfilen från min mobil.

Med beaktande av det lilla urval som undersökningen baserat sig på var det särskilt viktigt att värna om informanternas anonymitet och personliga integritet, något som betonas av den forskningsetiska delegationen i Finland (2009). Inom humanistisk forskning ska man med särskild omsorg beakta och bevara informanternas dataskydd samt personliga integritet. Det datamaterial som presenteras i en undersökning eller lagras efter att undersökningen är gjord ska noggrant bedömas, behandlas och skyddas för att utesluta risken att informanten kan identifieras. Vid behov kan identifierande uppgifter omformuleras eller utelämnas. (Forskningsetiska delegationen, 2009). Deltagarna i undersökningen hänvisade under intervjuerna väldigt specifikt till sin utbildningsbakgrund, sina erfarenheter, arbetsuppgifter samt personliga egenskaper, vilka kan vara identifierbara fakta. Det finns således en risk att det datamaterial som publiceras i undersökningens resultat kunde riskera att informantens integritet kränks. Denna risk är störst ifall enskilda socialarbetares svar på olika frågor exempelvis kopplades samman genom att svaren skulle ges en identifierande numrering eller beskrivning. De citat som syftar till att ge mervärde åt fynden och därmed framkommer i resultatdelen gavs inte identifierande uppgifter eller numrering, med hänvisning till risken för att anonymiteten kränks.

Några av de socialarbetare som intervjuades ville inför intervjun säkerställa om de hade tillräcklig kunskap inom ämnet, för att kunna bemöta de frågor som ställs i intervjun. Jag bemötte socialarbetarnas osäkerhet med att framföra att det som eftersträvas är att få inblick i hur socialarbetare tolkar, upplever och förstår de frågor som ställs. Ytterligare förtydligande gjordes genom att jag förklarade att det som

undersökningen syftar till är att ta reda på hur socialarbetare uppfattar evidenssäkring och evidensbaserade arbetssätt i socialarbetet, utgående från de frågor som skulle ställas. Att frågorna inte är beroende av att informanten har någon som helst bakgrundsinformation inom ämnet framfördes också i dialogen med informanterna.

Enligt den forskningsetiska delegationen (2009) bör man förhålla sig artigt till informanterna och respektera deras människovärde. Forskarens ansvar är att med finkänslighet tolka informanten, och avbryta ifall undersökningssituationen orsakar stor olägenhet eller skada för deltagaren. Även om deltagarna uttryckte oro för att deras kompetens inte skulle vara tillräcklig för deltagande i intervjun, gjorde jag bedömningen att det inte var fråga om sådan olägenhet att intervjun borde ha avbrutits. Genom att bemöta eventuell oro och svara på de frågor som deltagare ställer med ärlighet och säkerhet kan man främja en god intervjusituation, i enlighet med de forskningsetiska principerna (Forskningsetiska delegationen, 2009).

3 Socialarbetares upplevelser av EBP – Resultat

Här presenteras resultatet från intervjustudien. Resultatet presenteras enligt de teman som ses i figur 3, och exemplifieras genom citat av socialarbetarna som deltog i intervjuerna.

3.1 Hinder och främjande faktorer

Socialarbetarna som deltog i intervjuerna var ense om att evidensbaserad praktik som begrepp blivit bekant genom utbildningen. Överlag gav socialarbetarna intrycket att EBP inte är närvarande i det dagliga arbetet som socialarbetare. Man hade många olika svar på varför så är fallet, eller vad som borde hända för att det ska ske. Socialarbetarna kunde också exemplifiera hur de själva använde sig av evidensbaserade arbetssätt i klientarbetet.

Svaren som innehöll information gällande socialarbetares förklaringar till varför/varför inte EBP tillämpas i arbetslivet gick inte att särskilja genom tema på sådant vis, att den ena faktorn enbart hindrar eller främjar implementering av evidensbaserade arbetssätt. Det framstod inte heller som relevant eller viktigt att

bedöma en faktor som aningen eller. De saker som av socialarbetarna angavs antingen främja eller hindra evidensbaserad praktik kunde grupperas enligt underteman; *Utbildningen, Organisation & Ledning, Projekt och Socialarbetaren själv*.

3.1.1 Utbildningen

I intervjuerna med socialarbetarna fick utbildningen varierad mängd fokus, när det gäller implementering och utvecklande av evidenssäkrade arbetsätt inom socialvården. Universitetet framkommer som den enda aktör som överhuvudtaget tar upp EBP. Socialarbetare upplever att utbildningen är väldigt teoretisk, och fokuserar mycket på evidensbaserad forskning. Den teoretiska grunden för att göra socialt arbete framhölls under intervjuerna, även om socialarbetarna kunde ha varierande uppfattning om teorins faktiska betydelse och bruklighet i arbetslivet. Fyra av de intervjuade socialarbetare beskrev i positiv bemärkelse att man genom utbildningen får en god teoretisk grund för det sociala arbetet. En socialarbetare önskade uttryckligen mer praktisk utbildning, med tanke på att arbetet väldigt långt baserar sig på praktiska färdigheter och teorin är för högtravande i relation till verkligheten. Detta stärks delvis genom att en annan socialarbetare uppgav att hen tycker att man genom utbildningen får en bra teoretisk grund för att tolka och förstå komplicerade fenomen, medan man i arbetslivet möter mer vardagliga sociala problem, till exempel skolfrånvaro och trötta föräldrar.

”Alltså mycket handlar ju om att familjerna inte orkar eller har svårigheter med skolgång och sånt... och det är inte dom sakerna som socialt arbete har känt igen i utbildningen att är som...eller du har känt väldigt vardagliga de här problemen som vi har nu på “mode”, i jämförelse med vad teorigrunden tycker att ska vara som jättesvåra saker som socialt arbete jobbar med.”

Utbildningen upplevs av majoriteten fokusera mycket på forskning, evidens och metoder. I övergången till arbetslivet upplever man en kontrast till det som i studierna betonats. Informanterna uppgav enhälligt att utbildningen inte resulterar i en “färdig” socialarbetare. Det krävs mycket praktiska färdigheter som komplement till utbildningen. En stor del av inläringen sker enligt socialarbetare under åren i arbetslivet, och genom praktik under studietiden. Utbildningen och arbetslivet uppges som väldigt olika läromiljöer, vilka kompletterar varandra.

“Att hålla den här kopplingen till den där teoretiska, och just att de är ju ändå två ganska skilda paket. Att du studerar och så kommer du in i arbetslivet.”

Två av informanterna uttryckte att utbildningen inte erbjuder praktiska färdigheter i tillräcklig utsträckning. Man önskar mer praktisk undervisning gällande hur man exempelvis bemöter klienter i olika situationer eller hanterar svåra situationer. Liksom här tidigare lyftes fram, är klienters sociala problem ibland väldigt vardagliga, och kräver inte så komplicerade insatser. Socialarbetarna beskrev innehållet i utbildningen som frånkopplat från det dagliga, praktiska arbetet.

” Jo, jag tror nog he, teoretisk grund fick man alldeles säkert. Ja sku säg att man sku nästan ha vilja ha mera praktiskt och såde att koppla teorin ti praktiken på nå vis... att he känns som om he har varit nästan för teoretiskt och som på den här [visar med svingande hand över huvudet] nivån. Lite mer kanske man sku ha vilja .. lite mer praktiskt på nåt sätt. Kopplat till praktiken. Till det här dagliga jobbet som vi gör.”

Studierna på kandidatnivå upplevs av socialarbetare bestå till stor del av allmänna ämnen, vilka ger socialarbetaren en bred grundkunskap om samhället, människor och olika sociala fenomen. Det är sedan upp till varje studerande att tillämpa med valbara kurser i mer specifika ämnen, enligt en av informanterna. Utbudet av innehållsrika kurser angavs variera beroende på vilken studieväg man gått. En av informanterna uppgav att hens bakgrund med en examen i ett annat akademiskt ämne gett mer kött på benen i arbetet med barnfamiljer, än om hen enbart studerat socialt arbete.

“Det ger en bas, och det hjälper en att mejsla fram den här socialarbetar-identiteten. Att på det sättet var de här studierna såna att de forma en i den professionella identiteten. Att lärande, hand i hand med praktikperioderna och det går hand i hand med liksom att under de första åren du jobbar, du lär dig det här jobbet. Du är ju inte färdig när du kommer från studierna.”

Magisterstudierna upplevs ha haft en stärkande effekt på den kunskap man fått genom grundstudierna, särskilt om man utfört magistersstudierna vid sidan av arbetslivet. Valbara kursers innehåll framhölls vara av stor betydelse för specifik fördjupning inom olika områden, och en av socialarbetarna (se citat nedan) beskriver att valen man gör

har en betydelse för hur man placerar sig på arbetsmarknaden efter studierna. Alternativt väljer man en serviceuppgift även om man har väldigt lite kärnkunskap inom just det området, och läser sig till kunskapen vartefter.

“Och det tänker jag att var värdefullt i de teoretiska studierna. Sen det som magistersstudierna kanske medförde var att de anknöt de starkare till den branschen och den positionen som jag nu sitter i, i jämförelse med de där riktigt grundstudierna som var väldigt på allmänt plan på nåt sätt. Plus att man in magistersstudierna kuna välj lite vad man vill sätta sig in i. /.../ Men visst, ifall jag sen skulle bestämma mig att ja arbetar inom handikappservice eller migration, eller nå så sku jag int ha nånting, med den här skolningsbasen och de kurser jag har valt att ha i min examen.”

Övergången från studierna, där evidens, forskning och systematiska metoder är närvarande, till arbetslivet beskrevs som kontrasterad. Kontakten med universiteten försvinner, något som särskilt en socialarbetare (se citat nedan) upplevde utelämnande eftersom hen upplever kontakten med forskningen väsentlig för att kunna tillämpa färsk forskning i arbetet.

“Men jo, nu ligger ansvaret på oss själva att hitta mera info och t.ex. då artiklar eller nånting. Men int har jag ju tillgång till nån databas. Jag har ju inga såna användarnamn och saker så jag sku kuna gå in och läsa vetenskapliga artiklar, efter att jag är utexaminerad. Och det har jag nog saknat jättemycket.”

Socialarbetaren som citerades uppgav att man som socialarbetare efter studierna mister kontakten med forskningen eftersom man i arbetslivet inte har tillgång till någon databas eller motsvarande. Något som framfördes som en brist, att inte ha samma tillgång till material, även om arbetet man gör ska basera sig på evidens och färsk forskning. Upplevelsen är, enligt hen, att man i jämförelse med läkarna har väldigt dåliga förutsättningar att hålla sig ajour med aktuell forskning. Man har inte tillgång till forskning som bedrivs inom socialt arbete, efter att man tagit sin examen.

“Och jag tänker att det sku va jätteviktigt att vi sku hålla oss på topp vad gäller det här, att vad är som väsentlig forskning, och sen att man också sku kunna fördjupa sig efter studierna, efter att du har hittat din plats i arbetslivet men har möjlighet att knyta an till forskningen. /.../ Sen då vi är färdiga så är vi ute. Då tänker de att vi

har de där paketet färdigt medan jag tänker att vi sku behöv gör det där samarbete med universitetet mycket tätare och kunna som sätta in oss efteråt i det.”

3.1.2 Organisation & Ledning

De intervjuade socialarbetarna uppgav, som tidigare konstaterats, att EBP blivit bekant som begrepp genom studierna. I Finland har man inte stött på EBP i arbetslivet, egentligen alls. Evidenssäkrade arbetsmetoder kunde socialarbetarna ändå redogöra för, särskilt i de fall de själva läste ny forskning för att söka stöd i något särskilt klientfall. Det som framkom i undersökningen var ändå, att evidenssäkrade arbetsmetoder inte diskuterades på arbetsplatsen eller inom organisationen, om inte socialarbetaren själv tog upp ämnet. Socialarbetarna har stött på begreppet och dess innebörd i svensk litteratur och forskning, i större utsträckning än i finländsk litteratur. Man beskriver att svenska socialtjänsten bygger på EBP, i kontrast till finländska socialvården:

“Det var nog via studierna. Mycket så här.. jag skrev faktiskt några essäer om det för att det finns hemskt mycket i Sverige, hela svenska socialarbetet bygger på det här, det finns inte så mycket här. Och det var liksom, det var i samband med studierna när jag läste in mig på olika ämnen inom socialt arbete läste jag mycket på svenska som kom från Sverige och det var starkt där men inte så mycket här.”

På arbetsfältet diskuteras inte EBP eller “näyttöön perustuva käytäntö” alls, enligt majoriteten av socialarbetarna som deltog i undersökningen. En del av informanterna uttryckte en besvikelse över att EBP inte diskuteras, medan andra inte uttryckte någon särskild känsla inför det faktum att evidenssäkrade metoder inte diskuteras inom organisationen. Man kunde bara konstatera, att så är fallet.

“Näe, jag tycker att vi har väldigt lite prata om såna här teorier eller metodik överlag.”

Att organisationen ställer krav på att vikariebehöriga socialarbetare framskrider i sina studier upplevs som positivt och kompetenssäkrande. Två av informanterna påtalade detta i sammanhanget gällande arbetsgivarens roll som främjare av evidenssäkrade

arbetsmetoder. Det framkom i några av intervjuerna att möjligheten att slutföra sina magisterstudier vid sidan av arbetslivet bidrar med bättre inläring, då teoretiska färdigheter kunde förankras genom praktiskt utförande i arbetslivet. Att ha fått möjlighet att arbeta som socialarbetare redan efter kandidatstudierna uppgavs enbart som positivt, så länge slutförandet av studierna uppmuntrats och möjliggjorts från arbetsgivarens håll. I citatet nedan framhävs upplevelsen av att organisationens uppmuntran till sina anställda att färdigställa sina studier stärker kompetensen i arbetsgemenskapen.

“Och därför tycker jag det är bra, om jag tänker på som här på vår våning har man inte accepterat att man får tjänst utan att man har sin examen. Det har gjort att folk, att man har ett mål att man sett till att man får den här kompetensen som vår organisation har prioriterat, och det är linjen. Det har varit ett medvetet mål i denna organisation.”

På frågor som berörde huruvida socialarbetare visste om deras kunskap, insikter och arbete användes för att framställa forskning eller säkerställa evidenssäkrade metoder kunde man inte med säkerhet svara jakande. De flesta svarade blankt nej, andra uppgav att man inte tror att ens kunskap tas tillvara på något vis.

”Det kan jag inte säga att jag tycker, nej. Jag har ingen sådan connection nu.”

Enbart genom olika projekt kunde man ha upplevt sig rapportera till forskning, även om man även i relation till projekten var osäker på hur informationen användes och till vilket syfte. En socialarbetare nämnde som tillägg att dokumentationen som görs i socialvårdens dokumentationsprogram, i detta fall Abilita, kunde vara ett verktyg för tillvaratagande på information från socialarbetare. THL nämndes som informationssamlare, men socialarbetaren kunde inte säga hur och vad som tas tillvara. Rapportering till förmannen nämndes också som ett sätt att ta vara på socialarbetarens kunnande. Inte heller gällande rapportering till ledningen kunde man med säkerhet veta hur kunnandet tas tillvara.

“På det sättet att jag producerar vad jag sätter in i Abilita och det används ju sen. THL använder sen visst material från Abilita... Sen

är väl min rapportering till förmannen och sånt... vad hen gör med det sen så känner jag inte till, att används det sedan vidare på något sätt.”

Trots att man upplevde att man på arbetsplatsen eller inom organisationen inte diskuterar EBP alls kunde socialarbetarna redogöra för flertalet evidensbaserade arbetssätt som de själva nyttjar eller upplever väsentliga i sitt arbete. Fyra av de fem socialarbetare som deltog i undersökningen tog en väldigt stor roll som ansvarig för huruvida forskning nyttjas i det dagliga arbetet eller ej. Väldigt lite fokus lades på ledning, organisation eller myndigheter, i relation till det ansvar socialarbetarna själva kände. Organisationens ansvar framfördes främst i relation till anordnande av fortbildning och deltagande i olika projekt.

“Det där tycker jag kommer från arbetsgivaren vilka metoder som finns... att just via vidareutbildningar och fortbildning o sådär, så där kommer ju möjlighet att sätta sig in i olika metoder.”

När några av informanterna genom en spontan uppföljningsfråga tillfrågades om vem som borde se till att evidenssäkrade metoder implementerades, kunde större delen yttra en önskan om mer ramar, strukturer och stöd från organisation, ledning och myndigheter.

“Att överhuvudtaget det här med evidens och att bygga det praktiska arbetet på evidens och forskning så det hänger mycket på dem som leder arbetet, de ledande socialarbetarna och initierande socialarbetare så att man har den nivån på det...”

3.1.3 Projekt

Projekt framhövdes av fyra socialarbetare som enda aktörer som intresserar sig för fältets kunskap och upplevelser och därmed inhämtar socialarbetares kunskap för att nyttja i utvecklande av service eller forskning. Projekten upplevs, utifrån svaren givna av flera informanter, som främjare av evidensbaserade arbetsmetoder inom socialt arbete. Två informanter uppgav att projekt medförde goda effekter, särskilt om ens kunskap togs tillvara. Trots det kunde informanterna inte uppge om deras kunnande togs tillvara i etablering av nya metoder eller forskning.

“Det var jag väldigt glad över, att de verkligen som kommer hit för att intervju oss och vill veta vad som pågår på fältet, och hur vi sku vilja utveckla det arbete. Men det var första som inom de här åren som jag har varit här, att jag hoppas att de sku synas nog mera. Och visst kommer det vissa sån här projektarbeten som till viss del försöker åtminstone kom in i det här arbete, int vet jag hur mycket de vill nyttja vår info ditåt men...”

Påtvungade fortbildningar eller metodutbildningar upplevs som negativa, och togs upp av två informanter när främjande av evidenssäkrade arbetssätt diskuterades. Särskild besvikelse uttrycktes gällande utbildningstillfällen där man inte fick framföra den egna kunskapen, eller uttrycka kritiska frågeställningar. En del projektbaserade utbildningar som ordnas för personalen upplevs innehålla självklarheter. Motivationen till att avsätta dyrbar arbetstid för att delta i utbildningar där man inte upplever sig förvärva nya insikter är låg.

“Just nu är det inte så mycket projekt, en tid var det hela tiden projekt. Nu så har de bakat in det här systemiska sättet, det fick vi som pakko-pulla 12 dagar, det var fruktansvärt dödande och det gav ingenting och liksom att det var korvstoppning... så där hade kunnat finnas en möjlighet, men där upplevde jag att de som utbildade, att det var en färdig liksom: så här ska man göra och hur man än försökte säga emot så kom det ja ja ja, som de ville inte man skulle ge inputs.”

3.1.4 Socialarbetare själva

Socialarbetarna upplever ett stort ansvar gällande implementering och upprätthållande av evidenssäkrade arbetssätt inom socialvården. Ansvar beskrevs av socialarbetarna innebära att man söker upp forskning och anpassar sina arbetsmetoder enligt för ämnet gällande information.

”Jag tänker inte som aktivt på det, att så här men att hurdan forskning jag har, men jag vet att när jag jobbar och jag stöter på fenomen, så söker jag forskning, vad som finns för kunskap.”

Ur data kunde olika faktorer som påverkade socialarbetarens egen aktivitet delas in i underteman (se figur 4). De tre underteman som faktorerna delades in i handlade om

Insikt om och beaktande av egen expertis, Yttre faktorer samt Arbets- och utbildningsbakgrund. I figur 4 illustreras under varje undertema beskrivande nyckelord för varje undertema. Faktorerna och nyckelorden som utgjorde grund för denna tematisering framhövdes antingen genom att de togs upp av flera informanter eller att de framstod särskilt relevanta genom grundlig formulering av en enskild informant.

Figur 4

Socialarbetarens roll som främjare av EBP		
Insikt om och beaktande av expertis	Arbets- och utbildningsbakgrund	Yttre faktorer
<p>Att sätta ord på sin kunskap för att validera arbetet</p> <p>Medvetenhet</p> <p>Offentlig makt</p> <p>Yrkesidentitet</p>	<p>Övriga utbildningar</p> <p>Arbetserfarenhet</p> <p>Utbildningens innehåll</p> <p>Kontrasten mellan arbete & utbildning</p>	<p>Tillgång till fortbildning</p> <p>Tidsbrist</p> <p>Arbetsgemenskapen</p> <p>Ramar</p>

Insikt om och beaktande av egen expertis

Majoriteten av socialarbetarna var ense om att socialarbetare överlag underskattar sin expertis, eller åtminstone inte har ord för att beskriva den och göra expertisen synlig. Man marknadsför eller framhäver inte hur bred kunskapsbas man har med sig. Att synliggöra kunskapen gentemot samarbetspartners och klienter kunde, enligt två av de intervjuade socialarbetarna, vara ett sätt att utveckla evidenssäkrade arbetssätt och -metoder. Det skulle, enligt dem, medföra en medvetenhet om vilken evidens man baserar insatser, bedömningar och planer på.

“Jag tycker vi är ganska dåliga på att marknadsföra det vi vet... eller att just sätta ord på den teoribasen som vi grundar våra tankar på...att vi i dokumentation eller i samtal med de här kunderna ska för fram vår teoribas, så det finns kanske int på samma sätt som

inom hälsovårdsbranschen. Vi är kanske också dåliga att själva föra fram vad den där kunskapen är eller vad vi baserar våra beslut på. Fast det sku finnas någon teoribakgrund som vi själva känner att vi lutar tillbaka på.”

Genom att basera sina professionella åsikter på forskning anser man åstadkomma mandat som inger professionell trovärdighet. I särskilt känsliga klientsituationer framhävdes betydelsen av att framföra sin bedömning med förstärkning av forskning, för att tydliggöra att diskussionen inte baserar sig på privata åsikter eller personliga värderingar.

“Man tar det som ger en det här mandat att prata och föra fram åsikter, att det inte är mina privata åsikter utan forskning visar.”

Även tillit lyftes som en viktig del av klientarbetet, och framhävs också av socialarbetare själva som en prioritering vilket förutsätter att man bygger sina uttalanden och ageranden som yrkesperson på tillräcklig information. De intervjuade tar upp att de är medvetna om att de genom sitt yrke använder sig av offentlig makt. Denna maktposition sätter särskild press på socialarbetaren att åstadkomma en förtroendefull relation med klienten, även då makten som ges med yrkesrollen brukas. Den etiska och moraliska aspekten framkom som en motiverande faktor till att beakta sin yrkesroll med respekt och värna om hur man använder den.

“...vi behöver ha en ganska stor helhetsbild över hur samhället funkar och vilken roll socialt arbete har i samhället. Att vi har väldigt mycket makt, och mycket etiska och moraliska frågor som vi måste fundera på i vår position.”

En utvecklad och säker yrkesidentitet anges av de intervjuade ha en positiv effekt på insikt om den expertis man erbjuder. Att utbildningen är femårig och bred framhävdes bidra med yrkesstolthet. Yrkesstoltheten medför att man vet vad man grundar sitt arbete på, enligt socialarbetaren som citeras här nedan.

“Och jag tycker vi socialarbetare som på senaste har blivit färdiga har nog en bra yrkesidentitet på det sättet, att vi känner oss högutbildade och... som värdefulla i det och vet att vi kan ta mycket beslut på basen av den infon vi har... Men hur vi ska få det att synas

utåt, i de här mångprofessionella teamen, så där har vi nog att jobba på.”

Socialarbetarna upplever att omgivningen inte är insatt i hur omfattande socialarbetarutbildningen är. I mångprofessionella team upplever socialarbetare att de inte beaktas som likvärdiga experter i relation till läkare och psykologer. Man ifrågasätter inte sin egen kunskap, men flera av de intervjuade anser att de borde bli bättre på att synliggöra sin expertis.

Flera av informanterna kunde uppge hur de använt sig av evidens i klientarbetet, och man lyfte särskilt fram evidens i särskilt utmanade klientfall, som gällde t.ex. vårdnadstvist-ärenden och familjevåld.

”Men samtidigt är man medveten om att när man har t.ex. våld i en familj och traumatisering av det så nog tar man ju reda på och så bygger man diskussionen med föräldrarna och vem som helst på den här evidensen.”

Eftersom, enligt vad som framkommit genom intervjuerna, socialarbetare upplever att utbildningen inte erbjuder all teoretisk och praktisk kunskap som behövs för att utöva socialarbetaryrket, anser de sig vara i behov av ständig fortbildning. Helst ser man att fördjupade utbildningar kunde ordnas i anknytning till den serviceuppgift och särskilda specialitet man börjar arbeta inom. Socialarbetarna uppgav att de, ifall de plötsligt bytte arbetsuppgifter och serviceuppgift skulle komma att behöva utveckla sina kunskaper inom just det området, som kanske hittills varit för dem helt okänt.

“Och jag tänker att det sku va jätteviktigt att vi sku hålla oss på topp vad gäller det här, att vad är som väsentlig forskning, och sen att man också sku kunna fördjupa sig efter studierna, efter att du har hittat din plats i arbetslivet men har möjlighet att knyta an till forskningen.”

Arbets- och utbildningsbakgrund

Genomgående angavs utbildningen som en av de få källor till diskussionen om EBP. Genom intervjusvaren framkommer det att nyligen utbildade socialarbetare inför beslut eller bedömningar i arbetet reflekterar i relation till utbildningen. Deras

upplevelse är att mer erfarna socialarbetare i högre grad lutade sina beslut på arbetserfarenheter. Man hänvisade till ett stort avstånd mellan utbildningen och det nuvarande arbetslivet.

“Först tänkt jag säga att vi har, många av de som jobbar som socialarbetare i vårt team, har blivit färdiga för jättelänge sedan, att de kanske int mera reflekterar över info som de har fått ur studierna utan mera info som de har lärt sig under arbetskarriären.”

Genom utbildningar inom andra akademiska ämnen samt tidigare arbetserfarenheter upplever socialarbetare sig uppnå mer riktad sakkunskap. En mångsidig utbildningserfarenhet upplevs främja känslan av självsäkerhet i arbetet. Synliggörandet av den evidens man baserar sitt arbete på uppgavs mer befogat om man hänvisar till sina erfarenheter av exempelvis utvecklingspsykologi och barnets utveckling, som i citatet här nedan.

“Speciellt gällande utvecklingspsykologin, barnets utvecklingsfaser, vad vi tänker är normala utvecklingsfaser och sen just relationerna mellan föräldrarna och barnet. Det tycker jag att jag använder mig ganska mycket av.”

En av informanterna reflekterar över att teorigrunden som ges via studier i socialt arbete möjligen inte är tillräckliga. Hen hänvisar till en iakttagelse om att många socialarbetare har kompletterat med andra studier, antingen vid sidan av arbetet eller tidigare. Statskunskap och psykologi nämns som exempel på studier socialarbetare också studerat eller studerar vid sidan av socialarbetarjobbet.

“Men nog märker man ju det, att kanske den där teoribasen på det sättet är lite bristande att socialt arbete sällan är den enda skolningen som våra socialarbetare har...att många har antingen studerat något annat tidigare och det här är andra utbildningen, eller fortsätter vid sidan om att studera t.ex. psykologi eller “hallintotieteitä”, är det flera som läser, och som vill ha lite mera kunskap i nånting.. att kanske de int riktigt svarar på alla frågor som vi har.”

Yttre faktorer

Tillgång till fortbildning sedan man övergått från studier till arbetslivet framhävs av socialarbetare som positivt. Man saknar tillgång till fortbildning i specifika sociala problem, med hänvisning till att socialarbetarens arbetsfält är så brett att man omöjligt genom utbildningen kan få tillräcklig kunskap för alla serviceområden. Socialarbetare framhävde i stor utsträckning sina övriga utbildningar och arbetserfarenheter som goda komplement till socialarbetarutbildningen.

“En som jag har saknat är att vi sku ha som en samlad plats där fortsättningskurser och specialkurser och sånt sku komma.”

Inom arbetsgemenskapen upplever man sig kunna hämta mycket kunskap, och att diskutera i teamet om aktuella saker anges som stöd för det dagliga arbetet. En av socialarbetarna uppger att man inom kommunen inte i samma utsträckning som i andra organisationer hade erfarenhet av tar vara på kollegiala stödet gällande forskningsbaserade arbetssätt. Hen beskriver i citatet här nedan en ensamhet i sin roll, och framhäver att det är mycket upp till den individuella socialarbetaren att ta reda på och säkerställa tillräckligt kunskapsunderlag i relation till de unika problemen.

” Om jag får frågor i arbetet, att jag sku behöva mer info ...Jag lämnar för tillfället jätte ensam om att söka fram den där infon, att börja anpassa den till mitt arbete...”

Två av informanterna berättade att de för att öka sitt kunnande läser artiklar, litteratur och forskning på sin fritid. De upplevde att deras fritidsläsning bidrar med fördjupad och uppdaterad kunskap, som finns med då man utför sitt arbete.

”Om man tänker på de sättet att, ganska myki så läser man ju sånt som kommer emot, som har med jobbet att gör. Och ganska mycke e ju forskningsresultat och på he sättet så... int är de ju nånting som jag tänker att de här ska ja ta med mig till mitt jobb, men ja tänker att no fastnar de ju säkert nånting på nå sätt, så man har de med på något vis i det praktiska arbetet i alla fall, det tror jag nog.”

Det framkom inte varför man använder sin fritid för att läsa in sig på forskning. En av informanterna framförde dock att det hör till arbetsbilden och är accepterat att avsätta

arbetstid för att ta del av forskning, men medgav att det inte hinns med i den utsträckning hen skulle önska. Socialarbetaren lyfte betydelsen av att ta sig tiden att läsa på, så man inte gör det för enkelt för sig och arbetar på slentrian.

”Jo alltså man kan inte söka för allt, och vissa saker gör man på slentrian, och kanske borde tänka efter mera för att man inte ska ha såna här stereotypa lösningar och för att man liksom gör det för enkelt för sig.. men det gör man i praktiken. Det betyder då att man i vissa, mera komplicerade familjer och såhär... så man måste bara ta sig den tiden.”

Tidsbrist och coronapandemin, som lett till distansarbete, anges försvåra interaktionen med arbetsgemenskapen. Kaffebordsdiskussionerna, vilka nämndes av två informanter som en källa till kollegialt stöd och utbyte av erfarenheter, uteblev plötsligt. En socialarbetare framhäver att man hittat nya tillvägagångssätt för interaktion med kollegor under pandemitiden, genom mobilapplikationen Whatsapp. Hen uppgav att utan pandemin hade man inte infört en Whatsapp-chat för socialarbetarna att använda i sin privata telefon.

4 Avslutande diskussion

Genom undersökningen kunde socialarbetares upplevelser av evidenssäkrade arbetsmetoder utforskas kvalitativt. Frågeställningarna som styrde undersökningen står som struktur för den avslutande diskussionen i detta avsnitt. Frågeställningarna tas upp en och en, och undersökningens forskningsresultat jämförs med väsentliga delar ur avhandlingens teoretiska referensram. Slutligen formuleras förslag om fortsatt forskning.

4.1 Är EBP bekant som begrepp och arbetssätt hos socialarbetare på fältet?

Begreppet EBP har introducerats för socialarbetarna via utbildningen. Forskningen antyder att EBP inte tillämpas inom finländsk socialvård, trots att universiteten tar en stor roll i utvecklandet av EBP inom socialvården (Lähteinen m.fl. 2017). Strukturerna för EBP fattas i den finländska socialvården, liksom det uttalade målet om dess implementering och upprätthållande (Korteniemi & Borg, 2008; Paasio, 2014). Därav kan begreppet förvisso framstå bekant hos relativt nyutexaminerade socialarbetare, men konceptet och arbetsgreppet EBP verkar uppfattas som luddigt och tolkningen av dess innebörd varierar beroende på vem man frågar.

Socialarbetare känner överlag till begreppet EBP, och kan uppge olika evidenssäkrade arbetssätt som tillämpas av dem själva. Ändå framstår det att socialarbetare inte förväntar sig sådana strukturer för EBP som i litteraturen formuleras grundläggande för implementeringen. Ansvaret att säkerställa evidensbaserade metoder och bedömningar upplevs av informanterna vara socialarbetarens, oberoende av huruvida arbetsmiljö eller strukturer möjliggör det. Socialarbetarna som deltog i undersökningen lade väldigt lite fokus på den växelverkan mellan forskning och arbetsliv som beskrivs grundläggande för EBP-policyn (Bergmark & Lundström, 2006; Socialstyrelsen, u.å.).

4.2 Hur anser man att EBP beaktas generellt?

Socialarbetarnas upplevelse av EBP framstod i stor utsträckning handla om teoretiska kunskaper och tillgång till forskning. I några av intervjuerna framhövdes den praktiska färdighetens betydelse med hänvisning till att den under studietiden hamnat i skuggan för den teoretiska kunskapen. Socialarbetarna signalerade att de hade olika uppfattningar om ifall evidenssäkring är eftersträvansvärt eller inte. En mer försiktig förhållning till EBP kan bero på att man upplever att EBP medför att praktisk kunskap ställs emot den teoretiska, och den teoretiska kunskapen enligt EBP står högre i rang. Liksom i tidigare studier (t.ex. Bergmark & Lundström, 2000) kan en viss försiktig eller rent fientlig inställning till EBP dels förklaras av ett hot mot yrkesstoltheten, ifall teoretisk kunskap ställs i jämförelse med praktisk kunskap, något som bekräftats av Michailakis och Schirmers (2014) beskrivning av konfliktrelationen mellan praktik och teori.

De socialarbetare som upplevde EBP som något eftersträvansvärt, eller i alla fall inte uttalade någon fientlighet mot evidenssäkrade arbetssätt, uppgav att EBP är något de själva är ansvariga för. Detta vittnar om en bristande EBP-kultur: Kortenieni och Borg (2008) betonar att EBP inte är en automatisk verksamhet, utan måste aktivt upprätthållas av såväl arbetstagare som arbetsgivare. Socialarbetarna som deltog i undersökningen kunde inte uppge att man inom organisationen eller på ledningsnivå diskuterade EBP. Introduktionen till EBP har skett under socialarbetarutbildningen, och socialarbetarna är väl medvetna om att det finns ett krav på viss grad av evidenssäkring i socialt arbete. Man uppger att det i arbetslivet ligger på socialarbetaren själv att säkerställa evidenssäkrade arbetssätt. Liksom man tidigare konstaterat, är införande och förverkligande av en så kallad *policy* beroende av att gräsrotsbyråkraten förstår konceptet, har organisationens och statens uttalade stöd och resurser för att aktivt tillämpa konceptet: vilket inte är fallet gällande EBP i socialvården (Bergmark & Lundström, 2000; Johansson & Fogelgren, 2016; Kortenieni & Borg, 2008).

Yttre faktorer anges ha möjliggörande eller hindrande effekt på socialarbetarens EBP-aktivitet. Som hinder för att man utvecklar sina arbetsmetoder och aktivt söker ny forskning som underlag för arbetet uppges tidsbrist, begränsad tillgång till material

och resurser som mest betydande. Även i tidigare forskning har man sett att socialarbetares höga arbetsbelastning motverkar att den enskilde arbetstagaren avsätter tid till reflektion eller utforskande av forskning som stöder det dagliga arbetet (Korteniemi & Borg, 2008).

Bergmark (2007) har tidigare betonat att det sociala arbetet är komplext och kräver att socialarbetaren har kunskaper inom många områden, för att kunskapsbasen hos ska vara tillräcklig. Detta styrks av socialarbetarna som deltog i undersökningen, genom att de beskriver ett brett arbetsfält där utbildningen omöjliggör förbereda socialarbetare för alla de olika serviceuppgifter man sedan kan arbeta inom. Därtill framhölls tillgången till forskning, fortbildning och praktisk inläring efter studierna som betydelsefulla för socialarbetarna.

4.3 Har socialarbetare själva använt sig av EBP som arbetssätt, och hur?

Utgående från de frågor som ställdes kunde socialarbetarna berätta om hur de tillämpar evidenssäkrade arbetsmetoder i sitt arbete. Ingen sade dock, när EBP diskuterades, att man arbetar medvetet inom organisationen för att uppnå en EBP-fokuserad daglig verksamhet.

Övergången från studierna till arbetslivet beskrevs av socialarbetarna som kontrasterad. Kontakten med forskningen försvinner, och man har inte förutsättningar för att uppfylla de ambitioner som EBP innebär. När socialarbetarna frågades om hur de använt sig av evidensbaserade metoder eller arbetssätt, beskrev de hur de nyttjade forskning och teorier från såväl socialvetenskaper som andra vetenskaper i sitt arbete. Användningen av en bred kunskapsbas framstod i socialarbetarnas svar som kompetenshöjande. En mångsidig kunskapsbas lyftes av socialarbetare som något som höjer kvaliteten på deras arbete, och medför tillit till deras kompetens och därmed till de interventioner som initierats av socialarbetaren. Man påtalade gärna vilka teorier man baserade bedömningar på, eller att man generellt baserar sig på forskning i sina uttalanden. Socialarbetarna uppgav att man använder den kunskap man har som

mandat-givande argument inför klienten och samarbetspartners. Socialarbetarna uppgav att de läser forskning gällande specifika, komplicerade ärenden för att säkerställa att de har den senaste kunskapen att basera beslut om interventioner på.

Socialarbetarnas egna metoder för att evidenssäkra det arbete de utför motsvarar vad som i den teoretiska referensramen tagits upp gällande socialarbetets professionalisering och akademisering (kapitel 2.4). Enligt Murto m.fl. (2004) krävs det av socialarbetaren utöver den teoretiska grunden även andra färdigheter. Socialt arbete handlar om en aktiv nyfikenhet för människan i relation till sin omgivning, det förutsätter ett ständigt forskande öga (Murto m.fl., 2004; Lähteinen m.fl., 2017).

Likaså har man konstaterat att utbildningskravet för socialarbetare är i Finland högt (Korteniemi & Borg, 2008). Med hänvisning till detta argumenterar Korteniemi och Borg (2008) att socialarbetarens verksamhet automatiskt kan räknas som evidensbaserad. Som nyutexaminerad socialarbetare har man med sig goda förutsättningar för att verkställa EBP-arbetsätt i arbetslivet, men omständigheterna på arbetsmarknaden suddar ut dessa och förhindrar en implementering av EBP. Paasio (2014) har tidigare argumenterat att ingen socialarbetare i Finland kan säga att hen aktivt praktiserar EBP, vilket materialet i denna undersökning styrker snarare än förkastar. Fallet verkar vara, att socialarbetare inte är introducerade för EBP på organisatorisk nivå, och ingen drivande kraft för att det ska ske tillkännages, i linje med Paasios (2014) argumentation.

4.3.1 Ifall inte, vad beror det på?

Socialarbetarna som intervjuades framhävde själva sin roll som möjliggörare för EBP central. Faktorer som stöder deras aktivitet uppgavs vara projekt, arbetsgemenskap och utbildningsbakgrund. Förklaringar till att EBP inte används som arbetsätt av socialarbetare handlade utöver orsaker relaterade till dem själva, i stor utsträckning om att diskussionen om EBP i Finland och särskilt i arbetslivet helt saknas. Därav finns inte ett uttalat mål om EBP, och inte heller förutsättningar för implementeringen.

Liksom man tidigare har konstaterat har socialarbetare stor autonomi i sitt arbete, och det enskilda handlingsutrymmet kan inte kränkas utan att riskera socialarbetets

förverkligande (Hammare, 2013). Socialarbetaren är relativt ensam om att ha full insyn i olika klientsituationer, och övervägandet av olika insatser görs utifrån den enskilde socialarbetarens kunskapsbas. Denna kunskapsbas upplevs av de intervjuade socialarbetarna variera mellan socialarbetare, beroende på bland annat arbets- och utbildningsbakgrund. Således blir interventionerna personbundna, och inte systematiska i den utsträckning man inom EBP idealiserar (Hammare, 2013). I en arbetsgemenskap med likasinnade upplevde man få bra stöd för utvecklandet av evidensbaserade arbetssätt. Likaså kan en arbetsgemenskap med olika kunskapsbaser ha en negativ effekt.

Som i avhandlingens början konstaterades så syftar EBP till att socialarbetare gör sitt arbete utifrån evidensbaserad kunskap om olika interventioners effekter, men också att socialarbetares erfarenheter från i praktiken tas tillvara för forskningen och utvecklandet av interventioner (Bergmark & Lundström, 2006). Återkopplingen som kommer från fältet och stöder forskningen är av lika stor vikt som att socialarbetare nyttjar forskningen. Ändå framstår återkopplingen inte ske, åtminstone inte vad socialarbetarna själva är medvetna om. Det finns heller inte något uttalat mål om EBP, inte på statlig eller på organisatorisk nivå. Därav fattas stora delar av det maskineri som implementering av EBP förutsätter.

4.4 Förslag på vidare forskning

Denna undersökning gjordes som kvalitativ intervjuundersökning. För att validera de fynd som gjorts kvalitativt, borde problemet utforskas kvantitativt och med större sampel.

5 Källförteckning

- Ahrne, G. & Hedström, P. (1999). *Organisationer och samhälle: Analytiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.
- Ahrne, G. & Svensson, P. (2015). *Handbok i kvalitativa metoder* (Upplaga 2). Stockholm: Liber.
- Alasuutari, P. (2019). *Laadullinen tutkimus* (Upplaga 5). Tampere: Vastapaino.
- Bergmark, A. (2007). *Riktlinjer och den evidensbaserade praktiken – en kritisk granskning av de nationella riktlinjerna för missbrukarvård i Sverige*. Nordisk alkohol- & narkotikatidskrift, 5(24) 519–529.
- Bergmark, Å. & Lundström, T. (2000). *Kunskaper och kunskapssyn. Om socialarbetare inom socialtjänsten*. Socionomens forsknings supplement, Nr. 12, 1–18.
- Bergmark, A., & Lundström, T. (2006). *Mot en evidensbaserad praktik? – Om färdriktningen i socialt arbete*. Socialvetenskaplig tidskrift, (2) 99–113. doi: 10.3384/SVT.2006.13.2.2605.
- Boréus, K. & Kohl, S. (2018). *Innehållsanalys*. I Bergström, G. & Boréus, K. (Red.). *Textens mening och makt – metodbok i samhällsvetenskaplig analys* (s. 49-92). Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. & Nilsson, B. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder* (Upplaga 3). Stockholm: Liber AB.
- Dalenstam, B. (1998). *Evidens betyder bevis*. Vårdfokus.
<https://www.vardfokus.se/nyheter/evidens-betyder-bevis/>

Djulbegovic, B. & Guyatt, G. (2017). *Progress in evidence-based medicine: a quarter century on*. London: Lancet. 390(10092), 415–423. doi: 10.1016/S0140-6736(16)31592-6.

Folkpensionsanstalten. (2021). *FPA och social- och hälsovårdsreformen*.
<https://www.kela.fi/web/sv/social-och-halsovardsreformen>

Forskningsetiska delegationen. (2009). *Etiska principer för humanistisk, samhällsvetenskaplig och beteendevetenskaplig forskning och förslag om ordnande av etikprövning*. Hämtad 6 juni 2022, från
<https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/etiskaprinciper.pdf>

Hammare, U. (2013). *Mellan löften om särart och krav på evidens – En studie av kunskap och kunskapssyn i socialt inriktade ideella, privata och offentliga organisationer*. Hämtad 29 oktober 2021, från <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:610269/FULLTEXT01.pdf>

IFSW. (u.å.). *Global definition av socialt arbete*. Hämtad 3 mars 2021, från
<https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

Johansson, K. & Fogelberg, M. (2016). *En urvattnad glimt av något som kunde blivit bra – Om professionella i socialtjänsten och den evidensbaserade praktiken*. Hämtad 4 juni 2022, från <https://socionomen.se/forskning/vetenskapliga-artiklar/socialsekreterares-upplevelser-av-evidensbaserad-praktik/>

Johansson, K. & Fogelgren, M. (2021). *Socialsekreterares upplevelser av evidensbaserad praktik*. Hämtad 6 juni 2022, från
<https://socionomen.se/forskning/vetenskapliga-artiklar/socialsekreterares-upplevelser-av-evidensbaserad-praktik/>

Johansson, S. & Andersson, K. (2002). *Den sociala omsorgens akademisering*. Stockholm: Liber AB.

- Julkunen, R. (2006). *Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu*. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Kasvun tuki. (u.å.). Hämtad den 7 december 2020 från:
<https://kasvuntuki.fi/sv/implementeringsguide/2-begrepp-forskning-och-teorier/>
- Karlsson, T. S. (2017). *New Public Management: Ett nyliberalt 90-talsfenomen?* Lund: Studentlitteratur AB.
- Korteniemi, P. & Borg, P. (2008). *Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä?* Hämtad 30 oktober 2020, från
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/74980/T23-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Liljegren, A., & Parding, K. (2010). *Ändrad styrning av välfärdsprofessioner – exemplet evidensbaserad i socialt arbete*. Socialvetenskaplig tidskrift nr 3-4. doi:10.3384/SVT.2010.17.3-4.2474.
- Lipsky, M. (2010). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Lähteinen, S., Raitakari, S., Hänninen, K., Kaittä, A., Kekoni, T., Krok, S., Skaffari, P. (2017). *Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen*. Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto; Sosnet.
- McLaughlin, K. & Osborne, S. (2002). *New Public Management: Current Trends and Future Prospects*. London: Routledge.
- Meeuwisse, A., Sunesson, S. & Swärd, H. (2006). *Socialt arbete: En grundbok* (Upplaga: 3). Natur och Kultur.
- Michailakis, D. & Schirmer, W. (2014). *Utblick: Vad händer när teori och praktik i socialt arbete integreras?* Socialvetenskaplig tidskrift, 21(2). doi: 10.3384/SVT.2014.21.2.2424.

Morén, S., Perlinski, M. & Blom, B. (2014). *En domänteori för organisering av socialt arbete i offentlig sektor*. doi: 10.3384/SVT.2015.22.1.2353.

Murto, L., Rautniemi, L., Fredriksson, K., Ikonen, S., Mäntysaari, M., Niemi, L., Paldanius, K., Parkkinen, T., Tulva, T., Ylönen, F., Saari, S. (2004) *Eettisyyttä, elastisuutta ja elämää. Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan arviointi yhteistyössä työelämän kanssa*. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto, Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5.

Paasio, P. (2014). *Näyttöön perustuva sosiaalityön käytäntö – järjestelmällinen katsaus vuosina 2010–2012 julkaistuista tutkimuksista*. Jyväskylän yliopisto.

Pohjola, Anneli. (2003). *Sosiaalityön koulutuksen tila ja paikka*. I verk: Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (red). *Sosiaalisen vaihtuvat vastuut*. PS- Kustannus. Jyväskylä, 145–165.

Socialstyrelsen. (u.å.). *Att arbeta evidensbaserat*. Hämtad 29 oktober 2020 från: <https://www.socialstyrelsen.se/utveckla-verksamhet/evidensbaserad-praktik/arbete-evidensbaserat/>

Socialstyrelsen. (2013). *Mot bättre vetande*. Hämtad den 21 januari 2021, från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2013-8-7.pdf>

Socialvårdslag 1301/2014. Hämtad 30 oktober 2020, från <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/2014/20141301?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=socialvårdslag>.

6 Bilagor

6.1 Följebrev

Studie om teori och evidens som verktyg i socialarbetares vardag

Bästa socialarbetare,

Mitt namn är Jonna Illanvuori och jag studerar socialpolitik vid Åbo Akademi och socialt arbete vid Åbo Universitet. Jag söker socialarbetare som vill bidra med sina arbetslivserfarenheter i en studie om hur samspelet mellan forskning och fältarbete ser ut inom socialvården. Studien genomförs som intervjuer och riktar sig till socialarbetare som avlagt examen för max sex år sedan.

Låter detta intressant? Besvara denna inbjudan så fort som möjligt per e-post eller telefon med förslag på lämplig tidpunkt. Dina synpunkter behövs! Du kan också svara via denna länk: <https://forms.gle/9gPpvHqdZ9WH5m6Q9>.

Intervjun pågår max en timme. Att delta kräver inga förkunskaper. Det inspelade materialet från intervjuerna används enbart i forskningssyfte och raderas efter transkribering. Uppgifter som kan identifiera dig som informant anonymiseras.

Med vänliga hälsningar och hopp om svar,

Jonna Illanvuori, magisterstuderande vid Åbo Akademi.
tel. 0504628508
jonna.illanvuori@abo.fi

Korsholm 19.01.2022

Som handledare för studien, som är en del av min magisteravhandling, fungerar Mikael Nygård, professor i socialpolitik vid fakulteten för pedagogik och välfärdsstudier vid Åbo Akademi (tel. 050-3873690). Man kan vända sig till Mikael eller direkt till mig ifall man har frågor gällande studien.

6.2 Intervjuguide

Bakgrundsfrågor

1. Ålder?
2. I vilka arbetsuppgifter arbetar du nu?
3. Tidigare arbetsuppgifter inom samma bransch?
4. Studiebakgrund?
5. År i branschen?

Temafrågor

6. Upplever du att du har stöd av forskning i ditt arbete?
7. Fick du en tillräcklig teoretisk grund för ditt arbete (som socialarbetare) genom studierna i socialt arbete?
  - 7 a. Hur tillämpas den teoretiska grunden i ditt arbete? av dig eller andra i samma uppgifter
  - 7 b. Upplever du att omgivningen (andra yrkesgrupper, samarbetspartners) känner till omfattningen av socialarbetarutbildningens innehåll?
8. Är begreppet evidensbaserad praktik (som förkortas EBP) / (näyttöön perustuva käytäntö) bekant som begrepp?
9. Hur kom begreppet att bli bekant för dig?
10. Talas det om EBP/näyttöön perustuva käytäntö på arbetsfältet?
  - 10 a. Varför/Varför inte, tror du?
  - 10 b. upplever du att ditt kunnande och arbete nyttjas i forskning?
11. Har du något du önskar tillägga?